

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

SAADYANA.

THIRD ARTICLE.

XL.

Fragment T-S. 10 K 7¹, paper, five leaves, size 20.5 × 15.5 cm., is written in a late cursive hand, of the fourteenth century or even later. The letters run into each other, which circumstance makes the reading very difficult, whilst the MS. has also suffered badly from dampness, which has so faded many words and lines as to render them almost illegible. Besides this, it would seem that the copyist was not always able to read the MS. at his disposal, which fact will account for certain gaps in the contents, as well as for several words that give no sense, and where it is clear that the scribe was only guessing¹.

But though our actual MS. is of comparatively late date, it represents a copy of a document composed some centuries before. The title of this composition is מגילה ("roll")², a branch of literature in which Egypt seems to have been particularly rich³. But whilst as a rule the actors in the

¹ See e.g. p. 2, l. 1 (רמח); *ibid.*, l. 29; p. 6, l. 10, and note 1, &c.

² See Rev. G. Margoliouth in the *J. Q. R.*, VIII, pp. 277 sq., and Dr. Neubauer, *ibid.*, p. 544.

³ This Abiathar is undoubtedly identical with the one mentioned in the crusade document published by Dr. Neubauer in the *J. Q. R.*, IX, p. 28, where he is called ראש ישיבה אביהר הכהן, who sent an open letter from טריפולי or Tripoly of the East (cf. *Benjamin of Tudela's Itinerary* (ed. Asher), I, p. 27, and notes to it). See also Bacher in the *J. Q. R.*,

parties were represented by Joseph and Elijah the priests, who also wore the title of Gaon (the latter was the father of Abiathar), on the one side, and by the Nasi, Daniel ben Azariah (the father of David) on the other side¹. Joseph, who was bitterly persecuted by Daniel, who apparently was supported by the government, died 1054², whereupon the latter exercised his functions as Nasi for eight years³ without any further opposition. But after his death (1062) the priestly family came again into power, Elijah holding the office of Gaon for some twenty-three years⁴. But two years before his death, which occurred in 1084⁵, Elijah "gathered all Israel of the land of Tyros and of the Galil where"—probably with the purpose of forestalling any action which might be taken by his antagonists—"he ordained, with the permission of all Israel, his son Abiathar as Gaon, his son Solomon as the Father of the Court of Justice, whilst Zadok, the son of Josiah, was invested with the office of Father (אב)⁶." This precaution, however, proved of no avail. For about 1081⁷ David b. Daniel wended his way to Egypt⁸ where he soon found support

¹ P. 2, ll. 9 and 10.

² Ibid., l. 12.

³ Ibid., l. 15.

⁴ Ibid., l. 16, including the year 1062 in which he was installed.

⁵ Ibid., l. 23.

⁶ See the קריש in the Kaufmann-Gedenkbuch (Hebrew Section, p. 57), where we again meet with this *triad*, but where the Solomon bears the title of אב הישיבה. Cf. *J. Q. R.*, XIV, p. 228, and *Teshuboth Haggeonim*, ed. Harkavy, p. 359, with regard to the title of אב. In connexion with the title question I may be permitted to give here the following names copied from a fragment written in an ancient hand (T-S. . .):—ששן רגל הדינים ול:— יצחק הרין ראש כל הדינים ול, רור השופט, אברהם סגולה הישיבה, ישעיה ראש הסדר חלפן המעוז לחבורה, פרחיה החבר חמרת הישיבה, יהודה החבר ראש החבורה רגל הישיבה, כנז עולה הנאמן נאמן בית דין הדור הנריבים רצוי הישיבה ול, עבריה המעוז לחבורה הנגיד הגרול שר החצורה נגיד ארץ ישראל ויהודה.

⁷ Ibid., l. 27, ושם זה נג' שנים.

⁸ Ibid., l. 29, I cannot find a place רמיה. Perhaps we should read

in certain Jewish notables as well as in the government¹. The *Nagid* Meborach² and the head of the school Josiah Azariah the priest also befriended him, but he soon resumed the old feud and the hostilities began again in which both Egyptian and Palestine communities were implicated. This state of things, with possible short intervals of truce, seems to have lasted till about 1093³, in which year David—probably as a counterblast to the claims of Abiathar—tried to have himself ordained in Fostat as the Head of the Dispersion⁴. In this place our MS. drops the thread of the story and suddenly drifts into a Halachic discussion as to the rights and prerogatives of the Palestine authorities. But just as unexpectedly the story is resumed about the end of our document, where the writer, after abusing his antagonist and enlarging on the suffering of his own party, and paying a compliment to Meborach for his good offices on his behalf, breaks out in a triumphal song in which some phrases even of the blessing said after the reading of the Roll of Esther on Purim are inserted; which shows that the struggle was at an end when our *Megilla* was written, which was the year 1084⁵.

Divested of all personal recrimination and petty scandals usually attendant upon such controversies, the most of the contents of this *Megilla* may be described as a plea for

רמירה, a city in Egypt mentioned by Benjamin (p. 103) as having a large Jewish population.

¹ P. 3, l. 1 sq.

² Ibid., l. 5 : about the importance of Meborach cf. *J. Q. R.*, XIII, p. 36. He was still alive in 1098; cf. *J. Q. R.*, *ibid.*, p. 116.

³ See especially Fragment XL a, ll. 4 and 5 שנת אחא . . . על היום שנעשה לו.

⁴ See p. 3, l. 25, and p. 4, l. 2 sq. From the words 'וכו' הוכר הכמים בערמה וכו' it would seem that it was this step on the part of David which gave most offence and called forth a reaction against him led chiefly by the שלישי (l. 4), i. e. the שלישי בחבורה or the one next in rank to the אנ"ץ.

⁵ See p. 9, l. 19 sq., and p. 10, l. 8 and l. 14.

the superiority of Palestine and its prerogatives over all other countries, and as thus forming in part a continuation of the old feud between R. Saadyah and Ben Meir. As Ben Meir, more than a century ago, Abiathar claims the privilege of fixing the calendar for the *Nasi* of the Holy Land, who in ancient times was alone in the possession of the calculation secret¹. It was only in the days of R. Juda the Saint, as he proceeds to argue, when schisms increased and striplings without the fear of God multiplied, that this Rabbi found it advisable to make *all* the sages and the Sanhedrin the depositaries of the Secret, which they teach to the whole of Israel according to the fixed rules of the *Four Gates* (ארבעה שערים) from which they may not turn to the right or to the left². But the important point is that the head of the Sanhedrin, who is the head of the *Yeshiba*, should sanctify the new moon in accordance with the calculation³. On the other

¹ P. 4, l. 21, p. 5, l. 22.

² P. 5, l. 23, and p. 9, ll. 6-9.

³ P. 9, l. 10. In this connexion the following lines taken from a very ancient and faded fragment (T-S. 12. 728) representing the remainder of an Ordination Form will not be uninteresting:—

ל . . . . . ור . . . . . כן . . . . . מל . . . . . מ . . . . .
 . . . . . נש . . . . . ש . . . . . ששכך . . . . . מלכ . . . . . כאש ול . . . . .
 ופ . . . . . דינה הנשיאות יוננכוו כמציא כל . . . . . יאות . . . . . על . . . . . ב
 יאות ובימו יהי . . . . . ת ראש גליות צרפת וספרד ואשכנז ומדי
 ופרס ויון הרשום בראש השמון (?). לאז נש מר' שש ששכך יאשיה רבנו יירדו לראש
 גליות כל . . . . . אי . . . . . וישראל . . . . . וה חכמים לבוא אחריו ולמלאת . . . . .
 . . . . . יל על כן . . . . . ראש הגולה יר . . . . . מו והחכמתי ב . . . . .
 . . . . . ירו יאשיהו המכונן מסה . . . . . ל . . . . . הע הז פבס . . . . .
 . . . . . י יהיו בכך ראש בית רין אומר מקורש וכל העם . . . . . מקורש מקורש
 מעיד אני על אז נש נש מרו . . . . . ה וסמך לבנו יחידו וירדו יאשיהו
 ישל ואין . . . . . ול והמורד על דברי המלכות הולק על ראש הגלות . . . . .
 . . . . . יאלו השורותים בחז פ ש ז וז ליצי' וכת' הע :

The use of the formula ראש ב"ר אומר מקורש (usually altered on the occasion קירוש החודש see *Rosh Hashanah*, 24 a) is significant.

hand, his laying so much stress upon the antiquity of the calculation, and his statement that the discussion about the coming of witnesses for the appearance of the new moon (ראיה) is only dating back from the times of Antigones of Soko, when the schism of Zadok and Baithas took place, greatly recall some of R. Saadya's stock arguments in his polemics against the Karaïtes¹.

Quite peculiar to this controversy is the antagonism manifested between the two lineages, the priestly and the kingly or the Aaronite and the Davidic. It is the covenant with the seed of Aaron, says Abiathar, which is everlasting, never to cease, whilst the one with the House of David is conditionally depending on the obedience to God². By such a succession, however, of such wicked kings as Ahaz, Manasseh, Amon, &c., they proved themselves unworthy of the confidence of God, "the oath (to David) was desecrated," God's promise confined to the Messiah³. David, the descendant of all those evil doers of kings⁴, is thus only a pretender, whilst he (Abiathar) derives his pedigree from R. Eliezer b. Azariah, Ezra, and Phineas⁵.

The style of Abiathar is plain prose with occasional lapses into Piyut⁶. Less satisfactory than his diction is his reasoning which is never convincing, whilst quotations are inaccurate and his interpretation of them faulty. But

¹ See p. 6, ll. 24 and 25, and *J. Q. R.*, October number 1892, p. 204, text and notes.

² P. 1, l. 12 sq.

³ *Ibid.*, p. 2, l. 2 sq., and p. 1, l. 28 וְהַחֲלָה הַשְׁבוּעָה L. 29 is unfortunately very much faded, but the general drift of thought seems to be that given in the text. Perhaps we should read after the word הַמְלִיכוֹת with which l. 29 commences מְלִכֵּי וְרוֹבְבֵי שְׂדֵיָא וְכוּ'.

⁴ P. 2, l. 27, and p. 4, l. 2. In the latter the text seems to be corrupt.

⁵ P. 2, l. 25, and p. 10, ll. 13 and 2.

⁶ See p. 3, l. 16 sq. and l. 28; p. 4, l. 1 sq.; p. 9, l. 26 sq.; p. 10, l. 4 sq.

the fierce struggle under which the removal of the seats of authority is taking place, is not, as a rule, particularly favourable to calm thinking and sound philology. But it is just this contest between the past and the future, or between sentiment and aspiration, which is of paramount interest to the historian, the one supplying him with facts, the other with ideas.

Page 1.

עזרי מעם י' עושה שמים וארץ. מכתב לאביתר הכהן אשר נקרא שם י' עליו בן גאון בן גאון ולשאר סופרים (י)
 י' צבא לו ולכל בני הישיבה ולכל יש להקדיש את קרבן יעקב ואת אלהי יש להעריץ. כי מלך על כל הארץ
 [אלים] ומור משכיל² מי חכם ויבן אלה נבון וידעם וג'. ויקראנה מאלה להגיד העז והתהלה בהענים. (י)
 להראות האות שעשה י' אלים ישע עם בני אהרן כימי צאתם מצרים, נפל בחדשו בנו ענויה (י) עליהם התלאות נגלה
 5 עליהם להראות כי לו הגדולה והגבורה והתפארת וג'.⁶
 שמעו דבר י' בית וג' גבורי כח עושי דברו לשמע בקול דברו יי'.⁶ כה אמר י' אני הוא שמי וכבודי
 [לא] חר לא אתן ותהלתי לפסילים⁷ הפסולים. אמרות י' אמרות מהורות וג' אתה י' תשמרם תצרו וג' סביב
 רשעים יתהלכון אפי' ליה רבון לרב ביבי ואמרי לה רב ביבי לרב נח' אלו דברים העומדים
 [ברומ] של עולם ובני אדם מולאין בהן והנזהר בהן נזהר בשכינה עצמה ובחיייו.⁸ והמחללן נשבע י' בימינו
 10 וזרוע עזו לעקור אותו מן העולם. כענין אל חכריתו את שבת משפחות הקהתי וכח ולא יבאו
 לראות כבלע את⁹ זה מגלה פנים בתורה והעובר על דברי תורה לכבוד עצמו או להנאת
 עצמו והמישנה י'. . . . . לפרוץ גדרות גדרו נפרץ ונקרא גבול רשעה והעם אשר
 זנה (י). . . כי דבר י' כזה הכרת תכרת וג'.¹⁰ י' אלים אמת הוא אלים חיים ומלך עולם וג'.¹¹
 . . . . . ה כתוב תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב¹² ומסר הכהונה לאהרן
 . . . . . וזשנו חכ' עשרים וארבע מתנות כהונה¹³ הן וכולם
 15 . . . . . פי כל ופרט אלו מצותיה של תורה שכן כח במשנת ר'.

. . . . . מכלל ופרט ופי' מן הבהמה כלל מן הבקר ומן הצאן פרט¹
 . . . פ' . . . כעין הפרט . . . הוראות חלוין בהן ובת' ולהורות את בני יי' וכת' כי יפלא
 . . . . . ת' דכ' בהו' וכל קרבן מנחך זמלא וז' ונתבססה הכהונה
 . . . . . פנחם אשר כבוד קונו חס ונתיחם בברית מלא אשר לא . . . ת' ער עולם²
 . . . . . דקא מפרשי רכ' דכל מקום שנא' בו לכן שבועה דכ' ולכן נשבועתי
 . . . . . נתן לו אח' בריהי' שלום וכת' והיתה לו ולרועי³
 אחריו] בריית כהנת' . . . ומפרש רבנן כל מקום שנאמר בו עולם אינו נפסק לעולם שאינו בתנאי
 וא' . . . ים נתנו בתנאי' ארץ ישראל בית המקדש ומלכות בית דוד . . . איש' דכ' ויתן להם ארצות גוים⁴
 לאומים ירשו בעבור ישמרו חוקיו . . . בית המקדש דכ' אם חלק בחוקותיו ואת משפטי תשמרו
 ושבתיו בתוך הבית ואם לאו . . . ובי⁵ . . . וז' כלו תעזב קדושתו לשמים ויתחלל מלכות
 בית דוד ככ' אם ישמרו בניך בריתי . . . בית דוד ונתחללה השבועה דכ' אם
 יהיה כניחו בן יהויקים חותם על יד ימני כי משם אתקנך⁶ וכת' כחבו את האיש הזה ערירי⁷ כל' ערירי מן
 המלכות ובר' . . . שהוא המשיח כבר . . . מיום אשר החרבה ירוש' דאמור רכ' והיה כאשר הוכתה

¹ See Isa. xxix. 23.² Ps. xlvii. 8.³ Jos. xiv. 10.⁴ See Micah vii. 15.⁵ See 1 Chron. xxix. 11.⁶ Ps. ciii. 19.⁷ Isa. xlii. 8.⁸ See *Berachoth*, 6 b. The words from יתנוהו do not occur in the Talmud, and sound rather strange.⁹ Num. iv. 17 and 20.¹⁰ Num. xv. 31.¹¹ Jer. x. 10.¹² Deut. xxxiii. 4.¹³ See *Siphra*, 39 b, 48 b.¹⁴ See Baraitha d' R. J. Ishmael in the *Torath Kohanim*, ed. Weiss, 2 a. Cf. all the passage referred to in the *J. Q. R.*, XIV, p. 222, note 1.¹⁵ Cf. *Ecod. Rabba*, 6, § 4 and parallels given there.¹⁶ See *Mechilta*, 60 b, and *Midrash Tillim*, ch. 13a.¹⁷ Jer. xxii. 24.¹⁸ Jer. xxii. 30.

ירושלם¹ הרי צרה בו והיה כוהי'. אמ' רב יוח' אף היא לא תבזה (?) אין והיה אלא נחמה שאותו היום
 הרי כל הנשואים כולם פסלות בהן אחז ומנשה ואמון ויונין ודומיהם אשר הרעו לעשות הרעו²
 והשחיתו יש לאביהם שבשמים והנעיסו לפניו בסמל הקנאה וגם דם נקי שפך מנישה הרבה מאד וג'³
 אחז בית המדרשות דכ צור תעורה חתום תורה בלמודי⁴ ואם אחז אשר עשתה מפלצת לאשרה אמו
 וזוהי נרבעת לו⁵ ויהיוקים קידר את האכזריות ושרפן באש שנ' ויהי בקרא יהודי שלש דלחות וג'
 ארבעה פסוקים שבאביה שאין בהם הזכרת השם והחמישי שיישבו כי י' הונה על רוב פשעיה יקרענו
 בתער הספר והשלך על האש ולא פחדו ולא קרעו הפלך וכל עבדיו מכלל חיוב (?) קריעה (?) נינהו את
 אשר הרעו לעשות⁶ ואחר כל הדברים האלה וכל החזיון הזה בימי יוסף הכהן ואליהו הכהן שני נאונים
 עלה עליהם דיאל בן עזריה מבבל ויתחקק בכת צלע⁷ ואחרים עמהם ויד הרשות וירע להם רעה גדולה
 ויצב עליהם מצור ובכל מקרא קדש ושבת וחדש יביא עליהם גוליותים מלפני הרשות לאחוז בית מדרשות¹⁰
 מבלי יוצא ובא וכמה פעמים הריצם אל הבור בריציון גדול אשר אינם יכולין לעמוד בו וימות יוסף הכהן
 הצדיק בחנוכה בשנת אשפ' פתאום ובעת מותו נשא עניו אל השמים וכפיו ואמר ירא י' וישפט⁸ ואחרי
 ששת שנים לאסיפתו לן עדן נפל דיאל בן עזריה בתלאים רעים אחד שבהם שהיה נכפה בכל שנה ששה
 חרשים והיה אז בכל יום ברבים צדיק הוא י' כי פלו' מדיתי⁹ אני אסרתי את רבי יוסף הכהן בכיבולים
 ועתה כזה תבע הק' עלבנו והנני נאסר בבבל יסורי שמיים וימת בחדש אלול . . . אשעז וקבל¹⁵
 הגאונות אדונינו אבינו אליהו הכהן אב' בל מרי הכי כי אף במורא¹⁰ שלשה ועשרים שנה . . . וקודם
 אסיפתו לעדן שתיים שנים אסף את כל י"ש במדינת צור ואת כל הגליל ויסמוך אותנו ברשות כל
 ישי נאון יעקב ואת בנו שלמה הכהן אב בית דין ואת צדוק בן רבי יאשיהו אב זל שלישי כי אנחנו
 היינו אב ועליו לגאונות והשלישי עלה להיותו אב והרביעי עלה להיותו שלישי ובשנת מותו

Page 3.

מצליה בן יפת בן זובעה שהיה מדמשק ויחס עליו ויחשוב לעשות עמו טובה וחסד ויחזיקו אצלו
 בן (?) מינה¹ וישכר לו מלמד הגון ואתו (?) מ אברהם החבר ללמדו לשון המקרא כי החבר הזה מופת לינותו (?) אכרי
 שפר² וישיאהו בתו היתומה בארוסין ויאכלהו וילבשהו ויכסהו שתיים שנים ואחרי כן התקין לו בדי
 רקמה וירכיבהו על מרכבתו וישם לפניו שנים משרתים רצים לפניו³ ושלחו למצרים במצעות גדולות
 ויבא שמה בתנוכה (?) להסתפח מהם⁴ ויתחזק עמו לעשות לו חסד רבי מבורך נגיד עם יי שר השרים
 מעוז (?) בית יש ורב יאשיהו בן דודתו בן רבינו עזריהו הכהן ראש ישיבה של גולה זל ויקבצו לו מאה
 ועשרים דינרין ויתחזק כמו להשיב דורון לארוסתו היתומה בת אותו הצדיק הנמול אותו כל אותו החסד.
 וישלח לה בפורים ההוא נט (?) על יד צבהה בן כפיע⁵ ויתבונן להשיב הנמול לאבית ויאלציהו
 בדברים עד שנהרג⁶ ויתחזק בן דודתו רבנא יאשיה עד שהשיאו בת רוזן הזמן⁷ וישיב לו גם הוא
 תנמול לדרוש עליו לפרסמו בכל בתי הכניסיות ברוע דבה לו ולכל אהביו ועוד נשבע שלא יישב
 עמו במושב ויציאהו מכמה מקומות כמנהגה⁸ ויתעורר להשיב הנמול לשר השרים נגיד עם יי עוז
 בית יש ויגרה בו את בן אליביר הגר לקבל עליו למלכות וירצהו להרוג אותו וזכות תורתו של נגיד עם יי
 עמדה לו להציל נשמתו מפח יקוש מרובר הוות ויורח לארץ אל פיוס שנה המימה ולנא אמון עד עת
 בא דברו ויקצוף הארון עליו בעלילה כדי לעשות גדולה לצדיק ויחזירנה לבנו ולמשרת הרפואה
 בעל נמולת בעל ישלם לאשר נמולתו עליו נמול⁹ וחזקתו גבה לבו וישבח את יי ורב טובו ויכה
 את החונים ברצועה על שערי בית התפלה הקבועה ויענישם מאה דינרים אתם לקבעה¹⁰ וימלך על נא

אמן ואיחוס³ ואי כפתור ושפיר⁴ ויחם וישם עליהם מס בחזק רוע משפט החמס אשר קם למטה
 רשע נאות (?) ולהם⁵ ויתן חתתו בארץ חיים וישלח לאשקלון וקיסרין וחיה וימנה כמו שלחים
 שוקים (?) פסולים ומשולחים זבים ומצורעים ונאלחים⁶ וכן בבירתה ונבול שלא להם סוכנים ויבקיעם אליו וישם
 עליהם מס ויכבד עולם כובד גדול אשר לא היה מעולם ותפתח (?) צור וישלח ידו לנגוע בה וירחה את
 הר היש⁷ ממנה וילחצו לחץ גדול וישלח אליה נוגש אבירם הסוכן בן רתן וימסור את עם יי ביד
 הרשות ויגלה פנים בתורה ויטה משפט וידרך את לשונו ברבים ונכבדים וילחין את טפלי אב הישיבה
 . . עד כי הברחים ממעונם והשמים קנם ויכעס קונם וימנעם מללמוד התורה ויש מהם שנרע בו
 . . שתק (?) ומתו⁸ ותעל שועתם השמים וישמע אלם את נאקתם ויזכר את בריתו ויקצוף עבדים על
 אדוניחם כדי להרוחם ויצא משם אבירם וידיו עלראשו⁹ ובשנת אֲתֹר¹⁰ חזרה צור לתקוה וישלח
 אליה את הלל בן אלגסום (?) דקם ליה בחיא (?) הנה והנה וירדפו אחרי אב להרגו וייעלהו יי מידם כי זכר
 את דבר קרשו את אהרן קדושו ואת כל הכהנים המשרתים במקדשו ויסתיריהו לחפשו וירכאו את
 ביתו ואת מנרשו וישם פניו אל נחלת השר בחוסר כושר וקהל נפתלי המתאשר ויתן עין רעה
 בחיי השלישי ובכילכול טפוליו וישלח אליהם את אבירם המועד העול אשר לא ידע בשת אשר
 רגליו שומה בנא אמן למרמה ונא למחולה לכלמה¹¹ ובצור שיחוד (?) ולהשלמה¹² ובעכו בספר

¹ The final *Xun* of בן is not clear. Perhaps it is a corruption of נחמה or נחמה.

² Perhaps it should read שפיר. במידת אי חנך ונבון ימה מורה: I find the words: Mr. E. N. Adler, dated 1106, אי חנך שפיר.

³ Perhaps a corruption of

לשון נול מצרים הקרי נילוס

⁴ Read ילחצו with *Dalet*.

⁵ Read ילחצו with *Dalet*.

ראש הישיבה

Page 4.

... רשע... תן לחתמה. ויבלבל את כל הקהל בערב ראש השנה בקרבת בן עוננה¹ וישחכ
 כי י' איש מלחמה. לוכד חכמים בערמה נוקם י' ובעל חמה. ויאמר להם דעו כי בן דוד בן אחז
 כבר הסכימו אלשיק אבן סער אלזאק ואבן נצר בן שעוב. וקראוהו ראש גולה בציון למזוג לבם
 מסך הלען. ועתה אם תקבלו גזירתם או נסיעתם על קצתם.² ויאסוף השלישי כל העם ההרדים אל כבר.³
⁵ ויאמר להם דעו כי חילול שם שמים הוא הדבר הזה למרות עיני כבודי של הק' לסמוך ראש גולה בציון
 ובארץ יש ועוד שדבר זה מכחיש עצמו משלשה פנים א' שאין צונו גולה ולא נהגו ראשונים וחכמים
 בדבר זה מעולם לקרוא גולה או ראש גולה בציון או בכל המקומות חוץ מבבל שגלו אליה גלויות יש
 ונהגו בדבר זה מנחמיה התרשטת ואסמכיה אקרא לא יסור שבט מיהודה ופרשו חכ' זה ראש גולה
 שבבבל.⁴ ואמנם כי דבר זה מעשה תעתועים עצת בורים תועים אינם יודעים מה קובעים בעתם
¹⁰ פקודתם יאבדו ברוע פנעים. ב' שאפילו ראש גולה שבבבל אין רשות ולא שם בארץ יש מעולם
 וזו ה' למעשה בתל סנהדרין בבלי והרי רבה בר בר חנה דן דינא בארץ ישר ומעה בא לפני ה' חייא אמ' לו שם הקיבלו
 בעלי הדין עליהם לא תשלם ויא' לא קבלו שלם תשלם. וחלקו חכ' בדבר והרי רבה בר בר חנה נטל רשות
 האריך אמ' לו ה' חייא שלם ונתברר להם הדבר שפראש הגולה שבבבל היתה רשות ולפיכך אמ' לו ה' חייא
 שלם. ואין מועילה רשות בבל בארץ לפוטרו מן התשלומין והקשו על זה ורשות בבל בארץ יש
¹⁵ אינה מועילה והרי רבה בר בר היה כשהיה לו מריבה עם ראש ישיבה שלארץ ישראל א"ל אין אני צריך
 לרשותך אלא אני נוטל רשות מאבא ואבא מרי מרב שבבבל ורב מרב חייא הווי שרב

בן אחיו וכן אחותו שלִי חייא ורב חייא מרב הקדוש שהוא ר' והרי רשות בבל מועילה בארץ יש ופירשו
 את הדבר רבה בר בר חנה לעיירות העומדות על הגבולים הוא שנמל רשות ולא לארץ יש ועוד
 שאומרים בחלמוד בבלי אנן שליחותיו עבדינן כול³ אנן צריכין לקבל רשותם שהרי המועדות אין
 20 אנו יכולין לעשותם אלא על פיהם ובדיני קנסות ובכמה פנים י' שארץ יש אינה קרואה גולה
 שהיא ראש גולה נסמך בה י' ועוד שאין עוקרין נשיא שבארץ יש שעל פיו מעבדין את השנה וקובעין
 את המועדות הסדורים לפני הק' קודם יצירת העולם דהכי גמרי בסוד העיבור י' חנו מביים (?)
 ראשון שהתחיל בו הק' לבראות את עולמו כה ימים לחדש אלול היה בחשבון הזה מתחשב לפני
 הק' יתע ויש ובביעי המשיח כמה ולכנה כוכבים ומולות וקבעם ברקיע בתחלת ליל רביעי
 25 שהוא כה באלול והיו כל החשבונות מתחשבים לפני הק' עד שנברא אדם ומסר לו בן ערן
 חשבון ימים ולילות שנים וחדשים תקופות ומחזורות ועיבורים שנ זה ספר חולדות אדם י' ואדם
 מוסרם לחנוך ונכנס בסוד העיבור ועיבר את השנה לנח ונכנס עמו בסוד העיבור ועיבר את השנה
 שנכנס בעיבור שמסר אלים לאדם י' וחנוך מסר לנח ונכנס עמו בסוד העיבור ועיבר את השנה
 שנ עוד כל ימי הארץ זרע וקציר כול זו תקופת תשרי זרע וקציר זה תקופת ניסן וקור זה
 30 תקופת טבת י' וחום זה תקופת תמוז י' קיץ בעתו וחורף בעתו י' ויום מנין כמה ביום י' ולילה

¹ See Isa. lvii. 3.

² See *Baba Bathra*, the phrase 8 a קיטין על קיטין, meaning that he will tax them heavily.

³ Read [ה'] דבר.

⁴ See, for all these passages, *Sanhedrin*, *ibid.*; but it can hardly be doubted that the writer misunderstood the real sense of the cited passage. See Commentaries to the *Gemara*.

מנין לבנה בלילה. לא ישובתו אלו השבונות שלהם. וז"ח פסר לשם ונכנס עמו בסוד העיבור ועיבר את השנה ונקרא כהן לאל עליון שנ' נשבע יי ולא ינחם אהה כהן לעולם ומנין שבשמסר לו סוד העיבור נעשה כהן שנ' על דברתי מלכי צדק ואברהם מסרי ליצחק בנו ונכנס עמו בסוד העיבור ועיבר את השנה לאחר מיתת אברהם שנ' ויהי אחרי מות אברהם וגו' ועל ידי שנכנס בסוד העיבור ברכו 5 ברכת עולם שנ' ויצחק מסרו לעקב אבינו וניכנס עמו בסוד העיבור עם כל הברכות וכשיצא לחיזה לארץ בקש לעבר את השנה אם לו הן יעקב אין לך רשות לעבר את השנה בחיזה לארץ הרי יצחק אביך הוא בארץ עבר את השנה שנ' וירא אלים אל יעקב עזר למה נאמ' עוד שפעם ראשון נגלה עליו ומנעו וכשבא לארץ נאמר לו קום עבר את השנה שנ' וירא אלים אל יעקב עזר ויאמר אליו קום עלה בית אל ועל ידי שנכנס בסוד העיבור ברכו ברכת עולם ויעקב מסר ליוסף ולאחיו והיו מעברין את השנה בארץ 10 כשירדו למצרים נחמטו העיבורים עד שבא משה ואהרן וחזר הן מסר להן העיבור שנ' ויאמר יי אל משה ואהרן בארץ מצ' לאמר החדש הזה וגו' ואמרי רב מאי לאמר אם להן הן עד עכשיו היה אצלי סוד העיבור מיכן ואילך שלכם הוא לעבר¹ ונתעבב העיבור עד שמינה את הסנהדרין באותה שנה בין ניסן ובין תשרי שנ' ויאמר יי אל משה אספה לי שבעים איש ומשה היה ראש לכל הסנהדרין והיה סוד העיבור אצלו (?) והיה הוא מעבר את השנים ולא מסרו לאדם עד עת פטירתו ומסרו ליהושע 15 ויהושע לוקמים וקנים לעתניאל בן קנז ועתניאל לפינחס ופינחס לעלי ועלי לשמו ושמואל לנד ונתן

Page 6.

אמ' לו י' תרשיני לאמר לפניך דבר ממה שלמדתנו אמ' לו מה תל' אותם אותם שלשה פעמים
 אתם אפי' שוננים אתם אפי' מוידים אתם אפי' מוכיעין (?) כלשון הזה אמ' לו עקי' ניהמתנו עקי' נחתמתנו
 ועוד חנן בא לו אצל י' רוסא בן הרכנים אמ' לו אם באין אנו לדון אחר בית דינו של רבן גמל צריכין אנו
 לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמדו מימות משה ועד עכשיו שנ' ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא
 5 ושבעים מוקני ישי' ולמה לא נהפדרש שמוחו של זקנים אלא ללמדך שכל שלשה ושלושה שעמדו בית דין
 על ישראל הרי הם כבית דינן של משה נטל מקלו ומעוהו בידו והלך ליבנה אצל רבן גמל יום שחל יום
 הכיפורים להיות בחשבוננו י' ועוד מדרש דרבנן פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראת לבנה בב'
 ושבעה לחדש וכסבורין העם לומר ראש חדש הוא בקשו בית דין לקבעו אמ' להן רבן גמל כך
 מקובלני מבית אבי אבא שאין חדשה של לבנה פחותה מעשרין ותשעה יום ומחצה ושני שלישי
 10 שעה ועז' חלקים ואותי היום מתה אמו שלבן¹ והספירה רבן גמל הספד גדול ולא ראוייה (?)
 לכך אלא כדי שידעו כל העם שלא קדשו בית דין את החדש י' מדרקתני בקשו בית דין לקדשו ומנעם
 רבן גמל מיכלל שהסוד אצלו הוא ועל פיו היו סמוכין וחניא זה ראייה¹ לדברי אומר שאין מקדשין
 אלא על הראיה שאם היתה הראיה עיקר היה רבן גמל מקדש בעשרין ושבעה לחדש בשעה שראו את
 הלבנה י' והא דתנן דמות צורת לבנה היה לו לרבן גמל על הסבלה ובכוחל שבתן מראה . . .
 15 ואומר להן הכזה ראיתם או כהזה² . ורקא קשיא לך³ לאקשיא האי דקא עבד הכי שמד היה ודאו (?)

רבותינו לשנות המנהג כדי לבטל השמד אבל בצינעה על פי החשבון היו עושים כמנהגם הראשון
שמאדם הראשון . ותניא אם להן רבן גמל כך מקובל אני מבית אבי שאין חדשה של לבנה פחות
מתשעה ועשרים יום ומחצה ושני שלישי שעה וענן חלקים ופעמים שבא בארוכה ופעמים

שבא בקצרה אם י' יוח מאי מעמיהו דבי י' דכ עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו שמש ידע
20 ולא ירח . ואמר' י' חייא חזיה לסיורא בצפרא בעשרין ותשעה שקל קלא שרא ביה אם ליה לאורחא
קא בעינא לקדושך ואת קיימת הכא זיל ואוכסי למוסרא דלא סמכין אראיה דלעיקר אלא על החש'
4 ובי קאמר' לקדוש על הראיה הני מילי היכא דמיתחיו סיהרא בעידן דמטא (י) לן חשבונא אבל

איתחיו בעידן דלא ממא חשבונא לא ועוד לא שקלינן וטרינן בראיה אלא מימי אנטונוס איש
וחלוקת צדוק וביחוס לסלוקי פלוגתא מיש . ולגלי מילתא כי כעת החשבון מכונת עד המולד
25 ועוד ראיה אחרינה דתנן י' אלעזר בר צדוק א' אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קדש . . .

שמים ואמ' רב יהוד' אם שמו הל בר אלעזר בר צדוק⁵ . ואמ' י' זורא אם רב נח עשרין וארבע שעי מיום . . .
סיהרא לדיון שית מעתיקה ותמני סרי מחרתא לדירוחו שית מחרתא ותמני סרי מעתיקא
למאי נפקא מינה אם רב אשי לאכחושי סהדי . כי סלוק י' זורא שלח להו צדיק שיהא לילה ויום
מן החדש וזו שאמ' אבא אבה דר' שמלאי לפני רבינו שמואל מחשבין את חולדתו נולד . . .

¹ Blank in the MS. Probably the copyist could not read the word. *Rosh Hashana*, 25 a, 24 a.

² *Rosh Hashana*, 24 a.

³ Here is some omission in the MS.

⁴ *Rosh Hashana*, 25 a.

⁵ *Ibid.*, 44 a, 24 a.

Page 7.

קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה לא נולד קודם חצות בידוע שנראה לאחר שקיעת החמה. למאי נפקא מינה אם רב אשי לאכחושי שהדי. ואי אמרת ראייה עיקר אמאי מכחשין סהדי שהדי במאי קא חזו משהדי אלא חושבנא עיקר וכי קא משהדי בענין דלא מטא לן חושבנא מכחשין להן ומסכינן אחושבנא. ואמרי בשני אדרים כך היו נוהגים בגולה משום 5 . . א לעולם אחר מלא ואחר חסר עד שיוודע לך שהוקבע ראש החדש בזמנו. ואי מסכינן אראייה אמאי (י) אחד חסר ואחד מלא ליחוי סיהרא אימת מיתחזי ומקדשין לירחא אלא חושבנא עיקר ואראייה לא סמכינן וכד שלחו ליה למר עוקבה אדר הסמוך לינסן לעולם חסר הא למדתה דבחושבנא תליא מילתא וראשי סנהדרין קאמודעו לשאר עמא. ועוד מדרתו רבנן אין מעברין את השנה אלא על מנת שירצה נשיא ומעשה ברבן גמל שהלך ליטול רשות מהגמון אחד שבסוריא שהה לבוא ועיברו 10 את השנה על מנת שירצה רבן גמל וכשבא רבן גמל ואם רוצה אני נמצאת שנה מעוברת. ואם שנת עיבר מה אנו חוששים אם ירצה נשיא ואם לא ירצה אלא לאו שם דעל דעת נשיא קא מסכינן מפני שהסוד אצלו הוא והדבר תלוי בו מן התורה שנ אלה פועלי יי אשר הקראו אותם ואי קשיא לך האי הרי מעשה שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית והיה יוח סופר הלז יושב לפני שלשה אנרות החוכות ומונחת לפניו אפ' לו טול אנרתא חדא וכתוב לאחנא בני גלילא עילאה ובני גלילא תחאה שלמכון יסנא 15 לעלם מהודעין אנהא לבן דומן כיעורא מטא לאפרושא מעשריא ממע. וטול אנרתא חדא

וכתוב לאחנא בני דדרומא עילאה ובני דרומא תהאא שלמכון יסנא לעלם מהודיעין אנחנא לבון
 דזמן ביעורא מטא לאפרושי מעשריא מן עומרי שובלא . וטול איגרתא חרא וכתוב לאחנא בני
 גלותא די מדי ולשאר גלואתא דבבל ודכל ישר שלמכון יסנא לעלם מהודיענא לבון דגוללא
 רכיון ואימריא דקיקי ווימנא דאביבא לא מטא ושפרת מילתא באנפאי ובאנפי חבראי ואוסיפנא
 על שתא דא תלתין יומי² לא קשיא הא אמר' עלה דיל לבתר דיעבריה דהא הוה בהרה ר' אלעזר בן
 עזריה ראש ג' כותיה משום הכי אמ' חבראי ואינמי ענותנות דהא קאמ' תע חזי מה בין תקיפי
 קמאי לענותאי בתראיי ואעג דתקיפי הוו מיהא ענותנותא טובא . ורבן גמל' מסר הסוד לבנו ר'
 שמע' וממנו הוו למדין קבעת מועדים ועבורים שהרי גם הוא כתב מהודיעין אנחנא לבון
 דגוללא רכיון כול' ואלו חבראיי לא קאמ' שם דרבן גמ' משום ר' אלעזרבן עזריה דאמר ובאנפי
 חבראיי . ובכמה מעברין בשלשה ר' אליעזר או בעשרה שנ' אלום נצב בעדת אל ואם נחמעתו מעשרה
 מביאין ספר תורה לפניו ונעשין גורן עולה ויושבין הגדול לפי גדלו . והקטן לפי קטנו
 את פניהם למטה בארץ ועומדין ופורשים את כפיהן לפני אביהן שבשמים וראש הישיבה מוכיר
 . השם בקדושה גדולה יתר מיום הכיפורים בביתו גדול שהיה מוכירו שבע פעמים ג' בפר ג'
 שעיר ואחת בגדלות ושומעין בבית הוועד בת קול שמתחתפת עמהן בחפלה ומדברת

¹ *Rosh Hashana*, 20 b.² *Ibid.*, 19 b.³ *Sanhedrin*, II b.⁴ *Ibid.*, II a.

בידבר י' אל משה לאמר. ואם מעין הדור פעמים שאין שומעין מאומה כבימי...
 אין יכול שלא לשכן בבדו ביניהן ואשריהן של עומדין במקום ההוא באותה שעה שז' אשרי העם יודעי
 י' באור פניך יהלכון כענין באור פני מלך חיים בשמך יגלוך כל היום זה שם המפורש שהוא משגב לכל
 יודעיו ואומרין אותו בקדושה ובטהרה שז' אשגביו י' ידע שמי' ותנן רבן שמע' בן גמ' אז בששה כוחות
 5 בחמשה נושאי' ונותני' וגומרי' בשבעה ואם גמרו בשלשה מעוברת. חניא כיצד רבן שמע' בן גמ' אז בשל' י' ה'
 מתחילין ובחמשה נושאי' ונות' וגומרי' בשבעה אחד אז לישב שנים אז שלא לרשב בטל יחיד במיעוטו שנים אומ'
 לשב ואחר אז שלא לשב מוסיפין עליהן שנים ונושאי' ונותני' בדבר. שנים אומ' צריכה ושלשה אז אינה
 צריכה כוסיפין עליהן עוד שנים ונושאי' ונותני' בדבר לפי שאין מנין פחות משבעה. ה' אין מעברין
 את השנה אלא במוזמנין לה' 2 ומועשה ברבן גמל שאמ' לחכ' השכימו לי שבעה לעליה השכים ומצא
 10 שמנה אומ' מי הוא י' שעלה שלא ברשות ירד עמד שמואל הקמן על רגליו אני הוא שעליתי
 שלא ברשות ולא לעבר שנה עליתי אלא ללמוד הל' למעשה הוצרכתי אומ' שב שב ראויית
 כל השנים כולם להתעבר על ירך אלא אמרו חכ' אין מעברין את השנה אלא במוזמנין לה ולא שמואל
 הקמן הוה אלא איניש אחרינא הוה ומחמת כיסופא הוא דעבר ועור אמרי רבנן אין מעברין
 את השנה אלא אם כן היתה צריכה מפני הדרכים ומפני הגשרים ומפני תנורי פסחים ומפני

15 ישר שנעקרו ממקומן ועדיין לא הניעו אבל לא מפני כולל ה' אין מעברין את השנה לא מפני הנדוין ולא מפני כולל אבל עושין אותן סעד לשנה כיצד? ינאי או משום רבן שמעון בן גמלי מדרדעין כולל כדכ לעילא בז' אגרות. ה' על ז' סימנין מעברין את השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופות על שנים מהן מעברין ועל אחת מהן מעברין ובזמן שהאביב אחד מהן הכל שמחין.³ ובפרק י' אלעזר בן הורקנוס אומ' על ז' סימנין מעברין את השנה על האילנות ועל העשבים ועל התקופות הניעו שנים ואחד לא הניעו אין מעברין את השנה לא על האילן ולא על העשבים אלא עד שתהא תקופה אחת מהן הניע אחד מהן ולא הניעו שנים מעברין את השנה על התקופה אם נכנסה תקופת טבת מחציו שלמעלה מעברין את השנה מחציו ולמטה אין מעברין אותה.⁴ וה' על ז' ארצות מעברין את השנה יהודה ועבר הירדן ונגליל על שתיים מהן מעברין ועל אחת אין מעברין ובזמן שיהודה אחת הכל שמחין שאין העומר בא אלא מיהודה ה' מעברי את השנה ביהודה ואם עיברה בנגליל מעוברת חנינא איש אונו או אם עיברה בנגליל אינה מעוברת. א"פ יהודה בריה דר' שמעון בן פזי מאי קראה לשכנו חדרשו וז' כל דרישות שאתה דורש לא יהיו אלא בשכנו של מקום ה' אין מעברי את השנה אלא ביום ואם עיברה בלילה אינה מעוברת.⁵ ה' אין מעברין

¹ Chapters of R. Eliezer, ch. 8.

² Sanhedrin, 11 b.

³ Ibid., 10 b.

⁴ Ibid., 11 a.

⁵ Chapters of R. Eliezer, ibid.

Page 9.

את השנה לפני ראש השנה ואם עיברה אינה מעברת אבל מפני הדחק מעברין אחר ראש השנה מיד ואֵעֵפֹ כֵּן אֵין מעברין אלא אדר. ואֵעֵז דמקשי והא שלחו ליה לֵי אבא כול ומפרקי ואמרי חשובי מחשב גלוי לא מגלא והינו דכ ונציב אחד אִשְׁר בארץ ומאי משמע דהאי נציב ירחא הוא דכ ולשלמה שנים עשר נציבים וז נציב אחד אִשְׁר בארץ. וכל אילו דקאמרן דמעבכין ואין מעברין לפי שהיה סוד העיבור אצל ראשי ישיבות של כל זמן וזמן שיש להן להוסיף ולפחות כד קאמרן. אבל מימות רבינו הקדוש ועד עכשו שנתפורו יש בכל הארצות ודכו מחלקות ומסיני גבולות נערים בנערים שאין בהן יראה שיהיה הסוד מסור בידם לבר עמד ומסר הסוד לכל החכמים והסנהדרין והסכים הוא והם ללמדו לכל יש וקבעו מסמרות שלא תוח בארבעה שערים להתנהג בהן ולעבר עליהן שנים המעוברות ולא לסור מהן ימין ושמאל. וכך נהנו בתי דינים וגאונים שהיו 10 אחריו כמעשה רבינו הקדוש וְצֵל אבל סמיכת הכל שיקדש ראש הסנהדרין שהוא ראש ישיבה ויקבענה אחרי אותו ההשבן אם מעוברת אם פשוטה. וכל העושין על אותו החשבון צריכין הן במצות התורה כאשר צוה יי ביד משה איש האלים לסמוך על דברי נאון החבורה ואין להימין ולחשמאל ממנו שז אלה מועדי יי אשר תקראו אותם. וכל שהן עושין בכל שנה ושנה בכל גלויות יש צריכין הן לחשוב כי . . . מפיו הם עושין ואם אינם עושין כן אינם יוצאין ידי חובתן. ולמה מונין מיתחלה מִלְבֹדִד כמה

והת' החלקים ולשנה שנייה לברייתו של עולם עמדה הלבנה בלְהִרְדּוּ².

20 וּזְמַם עָלָיו לַעֲקֹרֵהוּ, וְאִם יִסּוּר גִּדּוֹל הוּא וְכִי כָל הַמִּזְבֵּחַ תְּלוּיָה אֶזְרָח דָּבָר מִלֵּה הוּא בִּשְׁנֵי כִסְיָי וְנִסְרַב כְּמִנִּי.

• • • אַחֲרֵיהֶם (4) כִּי עָם הָאָרֶץ שְׂאֵנִי יִידֵעַ מִדֵּי מִה שְׁהוּא מִתְנַשֵּׂא אֵלָיו וְשִׁכְרוּ וְהִפְסִירוּ לֹא יִידֵעַ מִה שְׁהוּא

גַּאֲלָם חוֹק י' צָנַף שְׁמוֹ הוּא יָרִיב אֶת רִיבֵם וקָבַע אֶת קוֹבְעֵיהֶם נֶפֶשׁ⁶ אִזּוּ יִהְיֶה מִתְּנַהֵג בְּמִדַּת חֶמְלָא וּבְמִדַּת רַבָּה בְּמַחֲרֵיהֶם⁷ וְלֹא הִשִּׁיב אֶל לְבֹו כִּי מִנְחָמָם יִנְהַג וְעַל מִבּוֹעַ יָמִים יִגְדֹּלם וְכִי⁸ לֹא אֲלָמֵן יֵשׁ מִי⁹ אֱלֹהִי¹⁰ וְכִי וְלֹא יִרָא מִכָּל (?) אִשָּׁר אֵינֵנו חוֹמֵל עַל בְּנֵי הַיִּשְׁבִּיָּה וּבְנֵי הַתּוֹרָה וְיִסְכֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל בִּיר עֵוִילִים וַיִּמְכְּרֵם בְּלֹא הוֹן וְלֹא

יראת האלים למען יאריך ימים על רשותו אלא שבח את יי צבא ועצתו וכי הוא הממליך והמולך לשלל⁷ כי אלים²⁵ שופט זה ישפיל זה ירים⁸ והמאמין בשוא חוסר שוא מלא הדיה תמורתו⁹. כי בא הרה (?) הוא¹⁰. כהתימו שודר כנלוחו לבנר בנו בן יי¹¹ כי לב הוחל המהו¹² וערב לו לחם שקר ואחר נמלא פיהו חציץ¹³ מהציון תמר וכנמר להצר כי אחר אין יוצר ותרב השוואה בכל מדינה וקריה ויקומו פרחי חמד (?) ויציעו אפר ויחזיקו במדת

¹ Sanhedrin, 12a.

² Cf. מירר ומערב, ed. Joel Müller, No. 117.

³ See Ps. xlv. 13.

⁴ Isa. xlix. 10.

⁶ Jer. li. 5.

⁶ Prov. xxii. 23.

⁸ Ps. lxxv. 8.

⁹ See Job xv. 31.

¹⁰ Perhaps עמל חרה חרה, & cf. Ps. vii. 15.

¹¹ Isa. xxxi. 1.

¹² Ibid., xlv. 20.

¹³ See Prov. ii. 17.

שלוש עשרה הכתובה בספר וחגרו שק ויצעקו אל אלים בחזק מרוב צרה וצוקה ויזכירו שם המפורש בקדושה ובטהרה ויעורו בשלשה אבות העולם ושני אילי עולם ויזכירו קנאת זקנם פינתם המקנא אשר על כבוד קונו חס ונתיחס ונכרת לו ברית ולכל בניו עד עולם. ויתעורר זכות כל משרתי מזבח וכל קרבן ריח ניחח ויעמדו כל טפסרי שמים וישרפים אשר מאש וממים ויעמד השר השר הנדול מיטטרון שר הפנים⁵ ויערוך שוע ורון וכל מליצי חבצלת השרון צעקו לפני מעביר את כל העולם בבני מרון ויקרו בולם אפים וישאו לבב אל כפים ויאמרו אנה יי אנה הנשא בעברות צורריך¹ אשר חסדיך שיסה אשר אמר בלבו אין אלים נירשה לנו את נאות אלים² ותעל חמת האלים וישמע ניב הארשת וילבש בגדי נקם חלבשת ויצא דבר יי עם כל מחנהו להושיע שבוי בחייהו ויער את רוח רבינו מבורך נגיד עם יי שר השרים עוז בית ישר ויאסוף אליו את כל יש פה אחד לאל כאשר ציום אלים יש . . . . .³

¹⁰ תשועה ויושיעם שוכן שבועה כי זכר ברית ושבועה כמדת רנע בשעה כענין שנ כי רנע באפו חיים ברצונו למבטל רצונם מפני רצונו ויכנע וינאות עריצים המתפרצים להנות חייבים טחי תפל³ בלא יסור נופל רופאי אליל⁴ מדרך בוקה ומבולקה ומבולקה⁵ ותחור העטרה לישנה . . . .

כימי עזרא זקנם ביד בניו לבונה וחשקוט ארץ יש וכל הארצות כולם מאוכזינו (?) להגיד (?) עמנאל (?) כמצוה להוא ל אשר נאלנו וישעשה לנו את הניסים והרב את ריבנו גומל לחייבי' טובות כח

¹⁵ מעשיו לחנות מושיע הבנים בזכות האבות יי ישע אלהינו הוא מעוזינו " . . . . .

הניע האגרת הזאת והמלה הזאת לנכבדינו הדורינו מר . ורב פרחון הכהן
הדיין הנב בית דין נב רח ב' יהוד הנק החסיד הנצב למדינת . . . מים
ומצותינו עליו ומצות השמים ליתנה לכל חכם ומבין ליתנה אצלו להיות
לזכרון לפרסומי ניסא דקורשא ברוך עם בני אהרן הכהנים אמן נצח סלה

¹ See Ps. vii. 7.² Ps. lxxxiii. 13.³ Ezek. xiii. 15.⁴ Job xiii. 4.⁵ Nahum ii. 11.

XL a.

Fragment T-S. 12. 729, paper, two leaves of a quire of which the middle pages are missing, size 23×13 cm., written in square characters with a turn to cursive, but of a much earlier date than Fragment XL. The first leaf represents a portion of the Abiathar *Megillah*, and corresponds with the first nineteen lines of the preceding fragment. The varying readings of this fragment, of which there are many, are in all cases the more correct ones. The second leaf reproduces a few passages from the minor tractate *Derech Erez Zuta*.

(recto)

בשם רחמ

עזרי מעם י' עשה שמים: ארץ .

וזאת המגילה אמרה אדונינו אביתר הכהן גאון בן

גאון נין גאון ז'ל על הנם שעשה י' לו ולישיבת

5 ארץ הקדש בירח אי'ר שנת אתה . מגלת האות

שעשה י' אלהים צבאות עם בני אהרן כימי צאתם

ממצרים נפלאות . כחי . . . . . עזויה עליהם

התלאות . נגלה י' עליהן בר . . . . . לו הגדולה .

והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים

10 ובארץ א' כתוב ש . . . . . רב . . . . .

דברו . גיבורי כח . . . . .

אני י' הוא שמי וכבודי לאח . . . . .

לפסילים הפסולים . אמרות אי . . . . . אמרות

טהורות כסף צרוף בע' לא מז' מז' שבעתי . . . . .

15 תשמרם תצרנו מן הדור זו לעולם . סביב רשע . . . . .

יתהלכון כדום זולות לבני אדם . אמרי ליה רבנן

לרב ביבי ואמרי ליה רב ביבי לרב נחמן ח . . . . .

דבריהם העומדים ברומן שלעולם בני . . . . .

בהם והנוהר בהן נוהר בשכינה ע . . . . .

20 . . . . . ה מחללן נשבע י' בימינו ובור . . . . .

(verso)

חולין ולטרדו מן השלם כענין אל תכריתו את שבט
 משפחות הקהתי וכתיב ולא יבואו לראות כבלע
 את הקדש ומיתו • שכל המגלה פנים בתורה
 העובר על דברי תורה לכבוד עצמו או להנאת
 עצמו והמשנה דברי אלהים חיים להפיג גבולות
 ולפרוץ נדירות נדירו נפרץ ונקרא גבול רשעה
 והעם אשר ז • • • שלם • כי את דבר י' בזה
 הכרת תכרת י' • • • ס אמת הוא אלהים חיים
 ומלך עולם • י' אלהי ישראל נתן תורה בסיני לעמו
 ישראל כתיב תורה צ • • • לנו משה ומסר הכהונה
 לאהרן • • • לב • • • ההו • • • כתיב יורו משפטיך
 ליעקב • • • • • חכמ' עשרים וארבע מתנות
 כהר • • • • • כולן ניתנו • לאהרן ולבניו בכלל ופרט
 וברית מלח ופירשו בכלל ופרט אילו מצוותיה
 שלתורה שכן כת' במשנת ר' ישמעאל אוז' משלש
 עשרה מידות התורה נדרשת וכול' מכלל ופרט
 פירשו מכלל ופרט כיצד כת' מן הבהמה כלל
 • • • • • הבקר ומן הצאן פרט • כלל ופרט אין אתה
 • • • • • בעין הפרט • וברית מלח אילו הקרבנות
 • • • • • קרבן מנחתך במלח תמלח א' וכתיב

XLI.

Fragment T-S. 8 J 2, paper, four leaves, size 17 × 13 cm., written in a rather late (thirteenth or fourteenth century) cursive hand, and representing the remainder of a letter pleading on behalf of the jurisdiction of the Head of the Dispersion, who was a descendant of the House of David, for whom authority is apparently claimed over Babylon, Palestine, and Egypt¹. Probably the document was composed by David the son of Daniel, mentioned above, and was directed against the pretensions of Abiathar². To this points his

¹ Leaf 2 verso, l. 9 sq.

² See above, Frag. XL, and cf. this fragment, leaf 3 recto, l. 1 sq. But it must be pointed out that Daniel is not mentioned as his father.

complaint that he was in money difficulties, as well as his statement that he found support in the government¹, whilst his address to the Daughters of Zoan (= Fostat) "to come and behold" the beauty put upon them and the might and glory fixed among them, contains apparently an allusion to his being ordained as *Rosh Gola* in this Egyptian city².

(Leaf 1 recto)

תעלומיה כי הטינו אוון לשמע דברי חכמים ולבינו
 . . . לרעת צור עולמים וכדאמרנו במדרש
 ולבך תשית לדעתי לדעתם לא נאמר אילא לדעתי³
 ומכמה שנים קבענו יום עתים לתורה וקיימנו
 5 מצות לא ימוש וסדרנו ארבעה סדרים כמה
 פעמים⁴ ורחמנא ליבא באעי וזאת היא נחמתינו
 בארץ מגורותינו עד ישקיף וירא אלהי מעוזינו
 הנותן תשועה לנו כאשר פצה את דויד אבינו
 מיד שנואיו בן יפליא עמנו פלאיו ויקיים
 10 הבטחותיו לנו להגדרל תורתו על ידינו ולהצליח.
 מעבדינו ולהכין במישור צעדינו ונר לרגלינו
 מכרייו ואור לנתיבותינו מטמוני מסתרינו כי
 הביאנו המלך חדר . . נגילה ונשמחה בחזיון
 אמריו ואמנם כי עין חיים היא לאשר בה מחזיקים
 15 ויקרה היא הים החקוקים לפני מלך בהיר
 בשחקים ודרכיה ד . . כי . . . החשוקים ודבריה

(Leaf 1 verso)

העתיקים אשר באימות נעתקים ארך ימים
 בימינה לזבוד בשמאלה הוד והדר ופ . . .
 אבל עוצם החלואות⁵ הכחיד כחינו וירושש
 עיר מבצרינו עד כי אולה פרוטה מן

¹ See this fragment, leaf 1 verso, l. 2 and l. 11 sq.

² See this fragment, leaf 3 recto, l. 17 sq. The בנות צוץ are of course a pun on the בנות ציון (Song of Songs, iii. 11).

³ See *Chaggigah*, 15 b.

⁴ See Friedmann's Preface to his ed. of the *Siphre*, ch. ii. note 18, and Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, III, pp. 187 and 230.

⁵ Read החלואות.

5 הכים ומכרנו את בגדינו ולא נשאל
 לא זולתי חצרותינו והננו ואת אשר
 נלויים אלינו בדוחק גדול וצר ומצוק
 מצאונו עד למאד ורבה משטמה בקרב
 עדתנו יומה להעיר נקם ולהעלות חמה
 10 ואף גם זאת בהיותינו בארצות
 עליזות הטה אלהינו עלינו חסדו בעיני
 אלמואקף אלמהרסה (?) אלעלייה אלמאמייה
 אלנבוייה אלזכייה . . . אל מסתוגרה

(Leaf 2 recto)

באללה יתמיד מעוזינו ממשלתה ויגדיל על
 כל בני חלד תפארתה ויעמיד שמה
 וממלכתה לעולם הלא אנו וכלל איומתינו
 בצל מנעמי מלכותה לא נתן למוט רגלינו
 5 בימיה והחובת עלינו ועל כל ישראל
 להתמיד השאלה והעיתור בעד ממלכתה
 אל אלהי השמים והוא (?) יכונן כסא מלכותה
 עד עולם סלה מי שת לחכמה בטוחות
 יוליכנו על שאנני המנוחות וטללי הרוחות
 10 לין בקציר חסד להנחות להשלים ממרום
 עצתינו ולהפיק משמי מעל זממינו
 בהדרת הישיבה המעולה אשר הצבנוה
 במאמר נורא עלילה לאחוז בכנפות
 הארץ וינערו רשעים ממנה ואשר

(Leaf 2 verso)

הולך שולל הוא ידע את מקומו ונגלה
 כבוד יי ויבינו הכל כי יש אלהים שופטים
 בארץ למלאת הדין ומשפט יתמכו כבוד
 ענוים ואיה מחרפי מערכות עליון הלא
 5 רוח יי נוססה בהם ואינימו ככל¹ יקפצון
 וכראש שבולת יקצצון ועתה איך יתהלל
 חונר כמפתח אשר ארש לו את נאות יעקב

¹ Job xxiv. 24.

ונדע באמת כי בדבר אשר זדו עליהם
 הלא להם לדעת כי כסא יסודתינו בהררי
 קדש לא יסוד שבט ממנה¹ עד כי נצדק 10
 קדש ורשותה פושטת על כל הארץ צבי
 וסוריה ומימי אבותינו הקדמונים לא
 היה לשיבת צבי בארץ מצרים חלק
 ומנת כי מצרים חוצה לארץ כבבל

(Leaf 3 recto)

חשובה ולמען כי היה אדונינו נשאינו
 דניאל גאון ונשיא בדורו כרבנו הקדוש
 עברו קהלותיה תחת מסורת בריתו
 ואחריו המסינים גבול ראשונים הנאמנים
 5 ומסירים ממטע מפואר שורש צפונים
 נתיבותיהם בעיקוש מצינים ואין יבול
 בגפנים עתה על משמרתינו עמדנו
 ונתיצבה על מצור בבטחון צור ישעינו
 והישיבה החשובה אשר ממים חיים
 10 שאובה הנה קבועה ביניהם ורפידתה
 נטויה על אהליהם ותוכה רצוף אהבה
 מבנות דגול מרבבה צאינה וראינה
 בנות צוען בעוז ההדר האצול עליהם
 וההוד הנאדר הקבוע ביניהם
 15 והשכל החולה לרפאת והנכשלת לאמן

(Leaf 3 verso)

לא ימושו החקים החקוקים מלפני אלהי
 אבותיהם עולם ועד מאת ייי היתה
 זאת לבאר רמוזות ולפעניה רזות כי
 יהיה לנו עזרה בצרות ויעש עמנו גבורות
 5 נכבדות מדוברות להועיל ולעזור עד סוף
 כל הדורות ואז נדעה את עם ייי דעה

¹ See *Sanhedrin*, 5 a, where it is proved from this verse (Gen. xlix. 10) that the authority of the Head of the Dispersion extends in certain respects also to Palestine. Cf. the *Letter of R. Sherira Gaon*, p. 27.

והנשברה לחבש ונתחזקה בעד עמינו
 ונכליל אותם דעה ומזמה ופאר צנוף
 חכמה לשמור את מקל נועם ולגדע את
 10 חובלים ולשום אהבה תדורה בין יהודה
 ובין ישראל להתיצב על מתכונת הממלכה
 הראשונה אך תיסוב אמונת עתים להבטיר
 בחוסן ישועות ותרים קול חכמת ודעת
 לצפצף על מרומי קרת בכל עם יי

(Leaf 4 recto)

קול אחד לחדש רוח נכון לב אחד ורוח
 חדשה לכללם ולא יחצו לשני ממלכות
 עוד ולהם יתן צורנו ישועה לישראל
 בציון תפארתו ועתה שרינו גבירי
 5 איומתינו פאירי עדתינו חגר ומזח ואזרו
 מתנים והאמת והשלום אהבו ותנו תהלה
 לעושה במרומיו שלום ושאלו מלפניו
 ליטע ביניכם אהבה אחוה שלום וריעות
 ולא יוסיפו בני עולה לענותכם ולכלותכם
 10 כאשר בראשונה ושאר ישוב עם יי: עם
 שאר יעקב אל אל גבור במשפט ובצדקה
 כי מעשה הצדקה שלום ועבודתם השקט
 ובטח עד עולם ובטחו ביי עדי עד כי שלום
 שלום לרחוק ולקרוב ברפואת חיים
 15 להתעודר וביצר סמוך נצור כי בו
 בטוח

(Leaf 4 verso)

הלא ארץ מצרים חוצה לארץ ותם ונויר אחיו
 שבטי חמד גרו בה ואשר ירעו יי פנים אל פנים
 בה נולד והנחיל זכות ראשונים ההיו בה
 לאחרונים אשר אז בקרבה וכדאמרינן
 5 במדרש ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות
 וישבו בסכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני
 ישראל עד היום ההוא וג' איפשר בא דוד ולא

עשה סכות בא שלמה ולא עשה סכות עד שבא
 עזרא ועשה סכות אילא מוקיש ביאתן בימי
 עזרא לביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי 10
 יהושע מנו שמיטין ויובילין וקירשו בתי
 ערי חומה ונתחייבו במעשר ואומר והביאך
 יי' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתו
 מוקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת
 15 אבותיך אתה נוהג בחידוש כל הדברים¹

XLII.

MS. T-S. 20. 102, paper, one long strip of paper, 47 × 18.5 cm., written in a semi-cursive hand and representing an autograph by R. Solomon, the head of the school, addressed to Ephraim b. Nathan. No date is given in this letter, but it is safe to assume that this Solomon is identical with Solomon the son of Elijah and the brother of Abiathar², ordained by the former as Father of the Court of Justice. Probably he succeeded his brother in the dignity of the Gaon, carrying on at the same time the feud of his predecessor for the supremacy in Egypt, as Elijah and Abiathar before him³.

(recto)

אל אחינו וחברנו ואהובנו ויקירנו כִּנָּק מִן רַב אֶפְרַיִם הַחֶבֶר ח . . . . .
 ישיבת צבי הנשארת עלובה כעקרת עזובה כנגזרת בא . . . . .
 היות בו נעזרת תחת אשר היתה גברת בשבתה במחברת אוסרת ומתרת
 פוסלת ומכשרת מטמא ומטהרת מורה ומוזהרת פותחת וסוגרת כל אוהביה
 בגרובה להשמיין כל נסמך בה והוא בעזרתה נשמר וריחו לא נמר מתחזק 5
 כנבור כל מתאחר אליה לחבור על מידותיו לעבור צור יאזרהו ובעזו
 יאיילוהו וחקן וחסד ימציאוהו ובכל אשר יעשה יצליחוהו בך שמריהו עדן נוחהו
 נע מכתבו הנכתב אל חמורנו יהי אל עזרו אחרי צאתו אל חוף הים להסתפח
 כי הדי קצרה ואין במה להעזרה והעול כבד ולמאד יקר עלי צאתו אבל
 מה לעשות אין דרך ביבשה ואני בים לא אוכל להפליג ראה לצאת הוא אולי 10
 תהיה תעלה המק יצילוהו וישמרהו ושלום ישיבתו ונכללתי עם אחי השלישי

¹ See *Arachon*, 32 b.² See above, *Frag. XL*, p. 2, l. 18.³ *Ibid.*

ש' צור והעמידני על כל הכתוב בו ותמהנו יחד על כל המעשים אשר נעשו
ועל העצות היעוצות ועל המחשבות הנחשבות אומרים מי רואנו ומי
יודענו אנו שלום והם למלחמה און יחשבו על משכבם על דרך לא טוב
מצבם רעות במגורם בקרבם חרבם תבוא בלבם ואתה התחזק בלי התאמץ ¹⁵
בצורך ומשגבך כי לא ירפך ולא יעזבך אך יהיו כל מעשיך לשם שמים
כי הוא יצילך מפח יקוֹשׁ והוא יהיה בכסלך וישמור מלכך רגלך ולא יקשה
בעיניך בהכתב אליך הוי זהיר בדבריך ואל תמציא מקום למחבלים לחבל כי
אין מורזין אלא למורזים ולך לרעת כי העת קשה ואין הדור דומה יפה
והרוב מבקשין עלילה להתעולל בה ומחשבין מחשבות וכאשר נאמר בדורו ²⁰
של ירמיהו ויאמרו לכו ונחשבה על ירמיהו מחשבות יָד וכן אמרו אם לשאול
אותו בתורה כהן הוא כי לא תאבד תורה מכהן ואם עצה חכם הוא ועצה מחב * *
ואם נבואה נביא הוא ודבר מנביא ¹ אין לנו כי אם להכותו בלשון בשעה שידבר
כנבואה נכהו בלשון למותו ולהכלימו ואל נקשיבה אל דבריו אם כה לנביאי האמת
והצדק נחנו מה כמה נשא ונסבול ונשמע ונדום ולילי חילול השם לא מוש (?) ²
על לב דברי המשמיעים אבל אמר אגור בן יקא אל תען בדברי העולם ענה
כסיל במקום חילול השם ³ הגיע מכתבך זה יום כֹּד בסיון וביום כֹּה בו ביום
שני נכללנו במערה בקהל רב והוצאנו ספרי תורות והחרמנו על כל חוקק
חקקי און ועל כל מכתבי שוא ודבר כזב ומשלחי מדנים בין אחים להשיג
תאותם כי למאד הוקשה עלינו אשר נכתב בשם מר רב נתן החביר שמרו ³⁰
צור ואשר חרה לו בשוב המכתב הנכתב בשמו אליו וכי נעצב אל לבו
וקם בקהל מושיע (?) ושאל להחרים כדי לנקות את עצמו גם אנחנו נחרים
על כל חוקקי שקר בשם אנשים צדיקים להטיל מחלוקת בישראל ולשום
מריבה וכן נעשה וּבִאֲנֵינוּ נעזר ונתחזק אנחנו נבקש שלומם של ישראל
ואנשי רשע יחשדונו לרעה בעל הדין יגבה את הדין וישיב לאדם כפעלו ³⁵
ואשר זכרת מן השוקים והנמנים בהם לעיין בטרפות למאד תמהתי
באשר העמיד בנו לאמץ ולחזק את תאותו הוא הנתפש על הדבר
איך ביטל התיקון אשר נעשר במושב זקנים חשובים להסב ההנאה
אליו הכי קצרה ידו או חסרה הנאתו ואם תאותו העירו לזאת לרחק הוא
ולקרב היה לו לאמר איך אסב הכל אלי ואוציא ידי זולתי מהנשאר הלוא ⁴⁰
הוא גם הוא משרת לישראל ונושא טרחם ומשאם וריבם ולא יקש * *

¹ Jer. xviii. 18.² Read נשׁוּח.³ See Proverbs xxvi. 4, and cf. *Shabbath*, 30 b.

להוציא: ריקם כאשר המקום הזה על שמי יהיה המקום האחר על שמו . . .
 בשם בני בבל וזה בשם בני ארץ יש האמנם יבקש לעקור שם ישיבת
 ארץ יש מארץ מצרים לבלתי היות לה שם הלוא יגרום לעצמו לבלתי
 הזכר בה כמה געתי בזכרו ביום הושענא עד אשר זכרתיו בשם חבר 45
 אם ירצה היה לו לעזרך באשר לך לכל לקחת אותו מידך ולתת אותו לאיש
 חשוד עתיד הקב"ה להפרע ממעמידיו ועתה יקירנו המקום הוא שלך
 נתון לך ממני ומן רבינו השלישי מתנה גמורה לעשות בו אשר
 וכל הגוולך ענשו מי . ואשר זכרת בעד האשה הנשואה התשובה
 מוכחת על השאלה אם כדברי השואל המק מכל עונש וספק והנה כרוך 50
 במכתב זה כתב אל רבנא נתן ש' צ' להעביר מלבו ושלומך ושלום נלוך
 ירבה נצח .
 שלמה הצ' ראש ישיבת גאון יעקב בריבי

(verso)

ליקר פאר רבינו ויקירנו כולל   מר ורב אפרים החבר בנו גדולה
 ישמרהו קדושנו וינצרהו   משנבנו ברבי שמר . . . . .
 ישע ר . . . . .

XLIII.

Fragment Adler, paper, one leaf, size 15 × 19 cm., written in a square hand and dated from Jerusalem in the year 1058. It represents a document in which a certain Joseph b. Shemariah, of Beroka (?), takes upon himself, on oath, not to speak disrespectfully either of the friends of the *Nasi* Daniel or those of the priest Elijah, officiating at that time as the Father of the Court of Justice. This would point to a sort of compromise between the two parties, probably imposed upon them by their followers for the benefit of the "holy Yeshiba," which could only have suffered by these schisms. The leaders themselves, however, had not their hearts in this peace; for, as is clear from Abiathar's *Megilla*, there never took place a reconciliation between Daniel and Elijah.

(recto)

^{עמא}
 שלמה הִכְהֵן בִּיר גֵּאון זֶל נִין שְׁלֹמָה
^{אלהינו} ^{כאשר} ^{יהי}
 גֵּאון נִכְד אֶהֱרֵן קִדּוּשׁ יְיָ זֶעַל
^{אבותינו} ^{עם} ^{היה}
 מֶה שֶׁהִקְדִּישָׁה לְקִרְיָאָה (?) כְּבוֹדָה
 בֵּת מֶלֶךְ פְּנִימָה אִמָּה אֶלְעָאנִי (?)
 5 הֶסֶק (?) . . . סֵת אֶלְמַעְיָה (?) בֵּת
 אֲרוֹנֵינוּ מִצְלִיחַ הִכְהֵן רֹאשׁ
 יִשִּׁיבֵת גֵּאון יַעֲקֹב אֲשֶׁר אֶהֱב
 סֵלָה יִקָּל יִשִּׁימָה הָאֱלֹהִים
 . . . וּלְתַהֲלָה בֵּר . . . ה בִּקְרֵב
 10 הָאָרֶץ אֲרוּר גּוֹנְבוּ וְאֲרוּר
 מוֹכְרוּ וּבִרְוֹךְ שׁוֹמְרוּ
 בְּמִקְוָמוֹ אִמֵּן

(verso)

בִּשְׁמֵךְ רַחֲמֶיךָ
 כְּתָאב לְוָאוּם אֶלְחֻכָּאָם פִּי אֶלְאֲחֻכָּאָם
 תֵּאֲלִיף מִרְנָא וּרְבִנָּא שְׁמוּאֵל הִכְהֵן
 גֵּאון בֵּן אֶב בֵּן גֵּאון נֹחַם בֶּגֶן עֵרֶן :
 5 קֹאֵל תְּבַאֲרֵךְ אֱלֹהָהּ אֱלֹהָהּ אִסְרָאִיל
 אֶלְעָאֵלֶם אֶלְדִּי לֹא יִנְהַל אֶלְגִּנִּי אֶלְדִּי לֹא
 יַחְתָּאֵן אֶלְחֻכָּאָם אֶלְעֵדֵל רִיאָן אֶלְחֻק
 אֶלְדִּי לֹא יִנּוֹר פִּי קִצְאִיָּה וְלֹא יִטְלֵם
 פִּי בִלְאִיָּה וְחֻעָאִילִי אֶבְרָא :
 10

Solomon the son of Elijah the priest. Cf. above, Frag. XL, p. 2, l. 8, and introduction to it, p. 450, note 1. Mazliach the Priest is also mentioned in the colophon to Frag. LIII, dating from about 1111. Our Solomon here (the grandson), the contemporary of Mazliach's granddaughter, must accordingly have flourished in the third or fourth decade of the first half of the twelfth century.

XLV.

Fragment T-S. 8 F 1, parchment, two leaves, size 20 x 14 cm., written in an ancient square hand, and representing the remainder of a commentary to the tractate *Yoma*, by R. Chananel b. Chushiel, of which the first page is here reproduced. Among the various owners which the codex had is also Elijah the priest, probably a grandson of the Elijah mentioned on Fragment XL¹. He bought the MS. in 1111.

(recto)

פירוש מסכתא דיומא דפריש רבנו חננאל
 הרב המובהק זצל ביר חושיאל הרב הגדול
 זצל • קניתיו לנפשי אני אליהו הכהן בן
 גאון נין גאון נכד גאון זצל בפסטאט
 5 מצרים כהורש תמוו שמשנת אתכב
 לשטרות יהי רצון מלפני אלהינו לשומו
 עלי • • • סימן טוב • • • מן גאולה ונזכה להגות
 בו תמיר ולאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא
 אמן
 10 לאדוננו מצליח הכהן גאון בן גאון
 נין הגאונים ז • • •
 מה שקנה שמואל הלוי
 ביר שעדיה הלוי נע
 אנתקל בחכם אלשרא
 15 לחננאל בר שמואל
 נע

(verso)

פירוש יומא •
 שבעת ימים קודם ליום הכפורים מפרישין כהן גדול
 מבית כול תנן התם במסכת פרה תחילת פרק ז
 שבעת ימי • • • ודם לשרפת הפרה מפרישין כהן
 5 השורף הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה כול

¹ See also note 2 to Frag. XLIII.

פיר כלי גללין כלי אבנים כלי אדמה שלא הוסקו
 בכבשן שאינן מקבלין טמאה לפי שאינן כלי חרש
 פרה אדומה נקראת חטאת שנ' והיתה לעדת בני
 ישראל למשמרת למי נדה חטאת היא * * * * * אמר רבי
 10 יוחנן מקום היה בהר הבית בירה שנ' * * * * * ונו
 מילי צריכין להפריש כהן גדול ביום * * * * *
 וכהן השורף את הפרה מבניהם להר * * * * *
 ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת י * * * * * וג
 וכת' בתריה כאשר עשה ביום הזה צוה יי לעשות *
 15 ואמר' מש' דר' י * * * * * לעשות אילו מעשה פרה
 לכפר אילו מעשה * * * * * כפורים ואימא כוליה
 קרא ביום הכפורים כת' אמר' יליף צוה צוה כת'
 הכא במלואים צוה יי לעשות וכת' התם בפרה זאת חקת התורה
 אשר צוה יי כול' * ואימא צואה דיום הכפורים
 20 היא כדכת' ויעש כאשר צוה יי ודחינן דנין צוה
 דלפני עשיה דכת' צוה יי והדר כת' לעשות וב
 ובפרה נמי כת' אשר צוה יי ואחר כך כת' ויקח * * *
 אליד פרה לאפוקי יום הכפורים דעשיה קמי
 צוה כתיבה * ואומ' צואה דקרבנות דכת' ביום
 25 צותן את בני ישראל והדר כת' להקריב את קרבנם *
 . . . . .

XLVI.

Fragment T-S. 10 J 1, paper, two leaves of a quire, of which
 the middle pages are missing, size 21 x 14 cm., written in
 a square hand with a turn to cursive of the thirteenth
 century (?), and representing the remainder of a letter by
 R. Sherira Gaon, the father of R. Hai Gaon¹. In its present
 defective state it is impossible to say with full certainty
 what the burden of the letter was, but as it would seem it
 formed a plea for the support of the Babylonian schools, which
 at that time of decentralization did not any longer receive

¹ See leaf 1 recto, l. 8.

the pecuniary assistance to which they were accustomed¹. He tells them that to be sure he was himself helpful in the "setting up of places" (that is establishing schools) in Israel of the West, but if the decay is once allowed to set in in the head (which is probably *Pumbeditha*) the rest of the body is not less sure to degenerate². We have thus in this document another instance of the struggle for authority which took place at the removing of the old centres. The next document is of the same nature, and it is this fact which suggested their insertion in this place, as an illustration of an historical phase already made manifest to us by the contents of fragment XL.

(Leaf 1 recto)

מש . . . ינו: ומנהגות סנהדרין מהנה יוצאין
 וגלוי וידוע לפני קדושינו כי מתוך דחק וצער
 אנחנו אוספים את האלופים ואת החכמים בכל
 כלא וכלא וגורסים מסכתא דכלא ומגלים עוד
 5 מסכת אחרת וקובעים פרקים ואוחזים את
 הגדר שלא יפרץ ונעזרים בידי אלהינו ומביאין
 את התלמידים לפנינו מדי עת בעתו לראות מה
 שנו ומה למדו בשבתם ואשר יוסיף נוסף בכבודו
 ואשר יתעצל נחרידהו אנו * וגם האיי בחורינו
 10 שוקד ללמדם ולשום בפייהם ואשר לא ידע לשאול
 ילמדיו דרך הקושיא ויחבב את הדרך בעיניו *
 ומטרפינו ומחלקינו (?) ומפי עוללינו אנחנו
 מונעים ונותנין להם לגדור את הדבר הזה
 ולתקן את מקום הורינו ואשר היו תלמידי אבינו
 15 ואבי אבינו במה שראינו עושין אותו אנחנו
 עכשיו עושין אותו בעצמינו לחבב את הדבר
 למען לא תפוג התורה * ומרוב הדוחק הן כבר
 עלינו הצער ורבצנו תחת משאינו ואין לאל
 ידינו ואין בנו יכולת

¹ Leaf 2 recto, ll. 15-19.

² See leaf 1 verso, l. 16, and leaf 2 verso, ll. 3-7.

(Leaf 1 verso)

. . . וְהַצְדִּיק עַל כָּל הַבָּא עֲלֵינוּ . וְהוּא נִצָּחָנוּ וְשִׁאֲרָנוּ .
 וּמִקְוֵינוּ וְתוֹחֲלֵתֵינוּ וְדִינוּ . וְעֲלֵיכֶם אֲחִינוּ . . . מוֹד
 בְּדָבָר וּמִתּוֹךְ דַּחַק וְעֵצֶר כִּתְּבָנוּ אֵלֵיכֶם וּדְבָרִים
 הָאֵלֶּה וּמְרֹב שִׁיחָנוּ וּכְעִסֵּינוּ הִרְבֵּינוּ בְּדְבָרִים
 5 עִמָּכֶם כִּי אַחַם הָרִי יִשָּׁר וּנִכְבְּדִיהֶם . . . כִּי יִמְנַעַן
 חֻקֵּי הַחֲכָמִי יַעֲזֹבֶן אֶת הַתּוֹרָה וַיִּתְּעַסֶּקֶן (?) בְּמִלְאֲכוֹת
 כִּכְת' וְאִדְעָה כִּי מִנִּיּוֹת הַלּוֹיִם¹ וְזֶה מֵה תִּקְנֵת הַדְּבָר
 לְהִרְיֵב עִם חֲשׁוּבֵי יִשְׂרָאֵל וּנִכְבְּדִיהֶם כִּכֶּם וּכְיוֹצֵא
 בִּכֶּם כֹּאֲשֶׁר הִרְיִבּוּנוּ עִמָּכֶם עַד אֲשֶׁר יִתֵּקֶן הַדְּבָר
 10 כִּכְת' וְאִרְיִבָּה אֶת הַסְּגָנִים וְאִמְרָה מְדוּעַ נִעֲזֹב
 בֵּית אֱלֹהֵינוּ . וְאִקְבָּצִם וְאִעֲמִידִם עַל עִמָּדָם² וְלֹהֲצִיב
 פְּקִידִים וְנִאֲמִינִים לְנִבּוֹת וּלְקַחַת וּלְקוֹם בְּרִבְר כֹּכ
 אַחֲרָיו וְאוֹצְרָה עַל אוֹצְרוֹת שְׁלֵמִיָּה הַכֹּהֵן וְצִדּוֹק
 הַסּוֹפֵר וּפְרִיָּה מִן הַלּוֹיִם וְעַל יָדָם חֲנָן בֶּן זִכּוֹר
 15 בֶּן מִתְנִיא כִּי נִאֲמִינִן נִחְשְׁבוּ וְעֲלִיהֶם לְחַלֵּק לְאַחֵיהֶם³
 וְכֹאֲשֶׁר הִוְכַחְנוּכֶם בְּאַהֲבָה כֵּן הִנֵּה הֵיכְּבָנוּ
 יָד לִישָׁר בְּכָל אֶרֶץ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בָּהֶם כִּמֵּת כָּל
 חֲכֵמִיָּה אֶת הֶזְקֵן הָרַב הָאֲדִיר וְהָאֲבִיר וְהָאֲצִיל .
 . . . . .

(Leaf 2 recto)

. . . . . סִתְּלָקוּ . הַחֲכָמִי⁴ וְלֹא הָיָה מוֹמַחָה חוּץ
 מ . . . יוֹסִי אִם לֹא מֵאִיר לְסִמְכוֹ אִב בֵּית דִּין אִם
 לָהֶן צִרְתָּה בְּצִדָּה אִם לֹא שְׁעָה צִרְיָא לֹא הִתִּירוּ
 וּסְמִכוֹ אִב בֵּית דִּין וְכִתְּבָ לֹא תִתִּיב צְפוּרִי
 5 תִּתִּיב . גַּם צְפוּר מִצָּאָה בֵּית⁵ . וְכִשְׁנַפְטֵר ר' מֵאִיר
 מֶלֶךְ ד' יוֹם . וְשִׁכַּב בְּצִיפוּרִי . וְחֲנִיָּא בֶּן אֲחִי ר'
 יְהוֹשֻׁעַ בָּא לְכַפֵּר נַחֵם וּנְבָרוּ עֲלָיו בְּדְבָר שְׂאִי
 אִיפְשָׁר לְהוֹכִירוּ וְנָתַן לֹא ר' יְהוֹשֻׁעַ דּוּדוֹ שְׁמוֹ

¹ Neh. xiii. 10.² Ibid. xiii. 11.³ Ibid. xiii. 13.⁴ See *Solah*, 49 b.⁵ The source for the last four lines is unknown to me.

ונתרפא והניסו ר' יהושע לבבל ושכב שם¹ • ור'
 10 יהודה בן בתירא עד אן בית מדרשו בנציבין
 ורבי בציפורי היה ומקום מוכן לו בבית שעריים²
 כל אחד ואחד מאלה החכמ' צוי קרמונינו ללכת
 אחרינו אל מקומו • וכן שכן אתם מחמדנו שהיו
 אבותיכם רגילין להיות הוראותיהם ושאלותיהם
 15 מן הישיבה מבית הוועד • ואתם הנכם • •
 משחיתים את המק' הזה³ בהחרישכם ממנו
 ובעזבכם אותו כי מאז החרישו אבותיכם
 התחילה היש' לחסור ועתה הנה הולכת
 וחסור • ספו שנה על שנה • ואל אלהנו נשים
 20 דברתינו • להצילכם מן העונש כי הנה הוכיח

(Leaf 2 verso)

את אבותינו אחרי אשר הזכיר כמה מ' • • • • •
 ואמ' להם יען מה נאם יוי' צבאות יען בית • • • • •
 הוא חרב ואתם רצ' אי' לביא' ואם אמור תאמרון
 בלבבכם כי תישארונו אתם על מתכונתכם ולא
 5 יישחתון מדרשיכם והישיבה נשחתת הלא—
 ראשיכם המה ככ' ראשיכם שבטיכם ואיך
 ישחת הראש וישלם הגוף ואחר הראש הגוף הולך
 הקיצו נא אחינו והביטו באלה ושימו כבוד לשם
 אלהיכם ולתורתו ולחכמיה • ולכו במנהג
 10 אבותיכם ובדרך הוריתם והחזירו את הדבר
 לישנו והגידו לנו ספיקותיכם למען תראון את
 החכמי
 החשיבות והתנובו בם וגם יחזק לב הישיב

¹ See *Koheleth Rabba*, I, 8 (§ 4), *Jer. Nedarim*, 40 a, *Sanhedrin*, 32 b; see also the *Letter of R. Sherira*, p. 16. Cf. Bacher, *Agada der Tannaiten*, I, 389 sq. text and notes.

² See the *Travels of R. Pethachin*, ed. Benisch, p. 8.

³ See Gen. xix. 13.

⁴ Haggai i. 9.

בראותם כי אתם פונים אליהם ופוחדים למוזניהם
 ויודעים מקום טרחם בתו מן התשובות ודעו
 15 כי לא לכבודינו ולא לכבוד בית אבינו דיברנו
 אליכם קשות כאלה כי לכבוד יְיָ ולכבוד תורתו
 למען לא יאברון ארבע אמותיה כי אפלו רבתה
 תורה הרבה מאד במקומות אחרין ואולם
 ארבע אמות שלהלכה הנה הם וזאת הצורה
 20 הוא במקום סנהד וראשה הוא במקום

XLVII.

Fragment T-S. 28. 24, one long strip of parchment, size 59 x 16 cm., written in a square hand but with a strong turn to cursive. It is defective at the beginning and the end, whilst the right margin has also suffered badly. The fragment represents a *responsum* (probably autograph) of some great Rabbinical authority addressed to R. Shemariah b. Elchanan (of Alexandria), who flourished about the end of the tenth century¹. In its present condition it is impossible to say who the writer was, but I may state that the Geniza possess various documents from which it is evident that Shemariah was the correspondent of the Gaon R. Samuel b. Chofni. We may thus attribute our fragment to this last Gaon of Sura. The Halachic contents of this *responsum* are of the usual kind addressed to and answered by the Geonim; but they are prefaced by an appeal for the support of the **מתיבחה** and a dissertation proving the authority of the Babylonian schools, even after the establishing of new centres of learning in the west, which, like the preceding document, gives evidence of the strained efforts made by the last great representatives of the Babylonian schools to maintain the ancient seats of authority.

¹ See recto, ll. 85 and 86, and cf. *J. Q. R.*, XI, p. 646, note 2.

(recto)

. . . . . כבד . . . . . ר מעם אני . . .
 . . . . . זכר נב . . . . . ומה נעשה משפט . . . שמת מש .
 אחכ . . . אנחנו מקבלים עולו ומכנים ים . . . בת מלך על חכמות גלות ליסרם
 במ . . . ת זמן המשכילים יכשלו לצרף ב[ה]ם ולברך וללבן¹ ומה פרוש לצרף ליסרם ולצרפ .
 5 . . . . . דכח צרפתיך בכוז עני ולברר תורתם ולהגיה שביל . . . וללבן לכפר
 . . . . . ראל בעבורם כי נדבתם במקום קרבנות ובכפור עון ככת אם יהיו .
 [חמאי] כם כשנים כשלו ילבינו² וזאת ידועה כי מצות המתיבתא קבלוהו ישראל . . .
 . . . . . לקר בנות ולכל צרכי הציבור ואין לך בגלות דבר שכל ישראל . . .
 . . . . . שב תשובה ואין אנחנו יודעים למה אתם שכחים את כל אלה ומש . . .
 10 . . . . . מ . . . ח . . . את דברינו . . . ובהשיבנו אל שעיפינו שומ . . .
 . . . . . נוסחי פרק על . . . כם עריכם לא נראה זאת נכוחה כי כל רחום (?) . . .
 . . . . . מצואות חנ . . . חרדים מדקדקים בם ואף על פי כן צריכין להם ואין
 . . . . . ות אלא מפי רב מובהק ואתם יודעים כי הראשנים היו מחברין בתי מדרשות
 . . . . . בר שלא ישמעוהו . . . ואפילו בעתים רחוקות דוחקים את עצמם ללכת ללמד
 15 . . . . . אשר אמרנו בתלמוד ר אמי ור אסי הוה קא בני ל . . . ננאנא לר אלעזר
 . . . . . ארגינתי לננאנא איזיל אישמע מילתא מבית ועדם ואיתי³ . . . ואפילו היה עליהן
 . . . . . ומנעים כאשר הגידו לנו בעסק יום שעיברו את רבן גמליאל מן הנשיאות
 . . . . . דן אר אל[עזר] בן עזריה שאף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש . . .
 . . . . . וגם במקום בית הועד היו מחפשים ומדקדקים מה חידוש היה שם . . .
 20 . . . . . חנן בן ברוקא ור אלעזר חסמא שהלכו להקביל פני ר יהושע בפקיעין א . . .
 . . . . . מה חידוש היה היום בבית המדרש אמרו לו תלמידך אנו ומימך אנו ש . . .
 . . . . . אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש שבת שלמי היתה אמרו .
 . . . . . ר אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הגדה וכל העינין שאתם יודעים שר
 . . . . . אף על פי שבעבורו נתעבר רבן גמליאל והוקם ר אלעזר בן עזריה ובפיוסו עמד . . .
 25 . . . . . כאשר מפורש בברכות⁴ כיון ששמע מדרש ר אלעזר . . . בן עזריה אמר לתלמידיו
 . . . . . ת טובה היתה בידכם ואתם מבקשים לאברה ממני . . . וגם המעשה שלך יוסי
 . . . . . דרמסקות שהלך להקביל פני ר אליעזר בלוד ושאלו על חידוש בית המדרש ואמר לו
 . . . . . פשוט עניך וקבל עניך פשט ידו וקבל עיניו והעלה לו את החידוש בהלכה למשה
 . . . . . ני ותונא (?) לכשנתישבה דעתו אמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו⁵ .
 30 . . . . . ושמעו (?) האתנים מוסרי ארץ אתם איך שכחתם את בית הועד ונמשתם את הישיבה
 . . . . . הרמים גדולים אתם אי אפשר שאין ביניכם ספיקות נסו נא וראו האתם צריכין

¹ Dan. xi. 35.² Isa. i. 18.³ Berachoth, 16 a. Cf. Rabbino-wicz, *Variae Lectiones*, a. 1.⁴ See Berachoth, 27 b and 28 a.⁵ See Chaggigah, 3 b sq.

חון • ואם גם אתם חסרתם על אחת כמה וכמה ואתם יורעים כי תורה
 • אלא מפי רב מובהק כאשר היו הראשנים מתאווים לשמע שמועה
 • ה למען סוד הספקות ויש כי השומע בחילוף דברי אומרה כאשר היה
 • למד מפי ר' אבא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטרפות ואם מאן דהוא
 35 • אינימרה לשמענתא מפומא דמארה • • • • • מצא את ר' אבא בריה
 • ה בר' אבא ושאלו על הדבר אמר אלו חילוף הדברים אמרתי ואם ממני תלמד
 • משובח¹ ויש כמה דברים מסיעין נחלת הורים וזכות אבות ואף המקום
 • שהשכינה שגלתה לכבל מסיעת שז' למענכם שלחתי בבלה ודרשו חכמים
 40 • חביבין ישראל שכל מקום שגלו שכינה עמהם ועתה בבבל היא והיא במקום
 • עמדה על כנה ככת הו' ציון המל' וישבת [בת ב] כל הלא תל • • • • • כם בבל היכא
 • שריא שכינה רב אם בכנישתא דהוצל וש • • • • • אם בכנישתא • • • • • שף ותיב
 • [נה] רדעא ולא תימא הכא ולא תימא הכא אלא א • • • • • זמנין הכא • • • • • הכא²
 • ת הם מדרשנו ובה קביעת הישיבה לסיוע השכינה • • • • • אלנו מברכין
 45 • ינו תמיד אף בכנסת יחזקאל הנביא ודניאל איש חמודות ועזרא הסופר
 • נ נריה ושאר חכמי התלמוד זכרונם כלם לברכה³ אף עדת החכמים ו • • • • •
 • ה עומדת במקום סנהדרין אף ס • • • • • לב אף דוחק החכמים כל אלה גורמין
 • • • • • מקומות נוחלי תורה נפרדו (י) ישיבה ואתם אחינו בעשרכם
 • ובסחרותכם עסקין נאין עליכם נ • • • • • תורה אומנותכם כאשר עלינו
 50 • עליכם ואין חייבין אתם אלא כיכולת והוא אשר יתקיים בידים אבל
 • לשאל ולחפש מאתנו וכאשר שנו רבותינו בענין ואספת דגנך מה תלמוד
 • ר לא ימוש יכול דברים ככתבן תלמוד לומר ואספת הנהג בהן מנהג
 • ו ועל זה נסמוך ואף על פי שאם ר' שמעון בן יוחאי אפשר אדם זורע בשעת
 • חורש בשעת חרישה קוצר בשעת קצירה תורתו מה תהא עליה אלא
 55 • עושין רצונו שלמקום מלאכתן נעשית על יד אחרים שז' ועמדו
 • לכם • ובזמן שאין עושין רצונו מלאכתן נעשית על ידי עצמן שז'
 • דגנך ומלאכת אחרים נעשית על ידיהן שז' ועבדת את אויביך הרי
 • ו בתלמוד אם אביי הוי רבנן דעבוד כר' ישמעאל ואיקיים • • • • • להו כר'
 • בן יוחאי ולא איקיים⁴ • • • • • ח לנו אם ר' האנא פת • • • • • ה עולמינו (?)
 60 • בר נפחא ובעא • • • • • שיעורי ביה טריפאתא ובעיתי

¹ See *Chulin*, 50 a.

² See *Megillah*, 25 a. Cf. also *Kethuboth*, 111 a.

³ See Benjamin's *Itinerary*, pp. 67, 69, 73, and 74. See also Pethachia's *Travels*, p. 50 sq.

⁴ See *Berachoth*, 35 b.

- . . . . . מן קדמוה • ולא שבקני • . . . . . ין בעלי אומניות רשאין לעמוד
 . . . . . תלמידי חכמים • • • • • עה שעסקין ¹ • • • • • הן כל אלה מאשר חסה התורה על
 . . . . . כל חכמי הישיבה נפרדים לתורה ובשלוש ישראל חקיהם אילו ואילו
 . . . . . כר ככת שמה זבולון בצאתך ויששכר באהליך זבולון עשיר שנ בו
 65 . . . . . וישכן ויששכר חכם שנ ומבני ויששכר יודעני בינה לעתים לדעת
 . . . . . וישאל זבולון מספיק צרכיו ויששכר עוסק בתורה ² וכן כת
 . . . . . עו ליושבי ירושלם לתת מנת הכהנים הלויים למען יחזקו בתורת יי³
 . . . . . ותר ממנו אתם יודעים ואם נאריך בתוכחותיכם להג הרבה יגיעת בשר
 . . . . . יין בדברים יכאיבנו כאשר יכאיבכם כי כמונו אתם חשובים לנו • והדבר
 70 . . . . . ומנודר כי אף על פי שנפסקו מנהגותיכם הנה כל המנהגות אשר נהנו
 . . . . . קדמונינו למקומכם מן השבח ומן הברכות מצוי בירינו לא יופר ולא יומד •
 . . . . . ותמיד אתם מקבלין ברכותינו ולי ישמע ויענה • עתה אחינו • . . . . .
 . . . . . בכם והוכיחו בם את עצמכם וגם הוכיחו איש את רעה • • • • • כבוד
 אביכם ולתורתו ולחכמו וחרדו חרדה גדולה לקראת דברינו אלה ויביאו
 75 . . . . . נין באזניכם וחוסו ורחמו על הור ישראל הוא הישיבה ועל ארבע
 . . . . . שלהלכה שאין לו להקבה בעולמו וזלתם ואל תנושו את דברינו אלה
 . . . . . ונחום • ושמחונן בשאלות ככל ה • • • • • צכם מן החמורין ומן המצות (?) • • • • •
 . . . . . פץ • למען יתעוררו התלמידים ל • • • • • מן וידעו כי יש
 . . . . . וגם חזקונו בנדרותיכם ומתנותיכם ונהנו לנדור נדרים
 80 . . . . . בת ושלמים וכתבו וצוו את כל סביביכם לע • • • • • ככת
 . . . . . כם כל סביביו יבילו שי למורא • • • • • ין זבח • • • • • ים
 . . . . . מ[קומכם כי • • • • • אמכם אין אנו יודעים את ראשי • • • • •
 . . . . . אשר הודיעונו איך נעשה למען • • • • •
 . . . . . ים מדרש קבוע ותלמידים לומדים • • • • • על שם • • • • •
 85 . . . . . רהא • • • • • האריך האביר האציל רבנא שמריה הראש י[שיבה] •
 . . . . . רם ל • • • • • בן רבנו אלחנן זכרו לברכה אשר נאגרו • • • • •
 . . . . . ושכר הוח • • • • • חכמתו ותגדל תבונתו והודתו מס • • • • •
 . . . . . רוש ברהובות יתנו קול • • • • •
 . . . . . מנה • • • • •

¹ Chulin, 54 b.

² See Gen. Rabba, ch. 72, § 5. The quotation is not verbal.

³ See 2 Chron. xxxi. 8.

(verso)

אחד מכמ . . .

ושמעין . . .

בנ . . . וא . . .

- . . . וכי אשת א . . . אלא בש . . . אשר בש . . . ת אף . . .
- 5 . . . ת היא קיימא ל . . . כרת . . . . .
- . . . בא . . . ש . . . א בלא יבא דברי ר עקיבה שמעון התמני אומ . . .
- . . . דברין וקיימא לן הלכה כשמעון התמני משום דקא סתם לן תנא כותיה¹ . . .
- . . . רצון ואין עבירה הכל הולך אחר הספ . . . ד אך . . . . .
- . . . כל מקום שיש קידושין ויש עבירה . . . . .
- 10 . . . ח . . . . . לכהן הדין . . . . .
- וכל שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על . . . . . לל . . . . . זה . . . . .
- על אחת מכל עזיזת האמורות בתורה וסתמת בש . . . . .
- על אחרים קידושין הולך כמוה ואי זה זה ולר שפחה² . . . . .
- אף על פי שנהלקו ב . . . שמאי ובית הלל בצרות מודים שאין ממזר . . .
- 15 איסור ערוה . . . ענמ . . . כרת ולא שנא זכרים ולא שנא נקב . . .
- ובני בניהן ובני בת . . . עד סוף כל הדורות³ דתנן ממזרים ונתינים . . .
- עולם אחד זכרים ואחד נקבות ואותן שנולדו ממנו ומבניהם . . .
- לישראל אותן הנשואות יש על בית דין להפרישן מהן ואת ג . . .
- משוחררין ונתינים ושתוקי ואסופים דתנן גירי וחרורי . . . נתיני ש . . .
- 20 מותרין לבא זה בזה⁴ ואף על גב . . . דמותרות לנשא לגרים ל . . .
- הוא דתנינא גר נשא ממזרת והולך ממזר דברי ר יוסי ר יהודה . . .
- ממזרת וקיימא לן הלכה כר יוסי דאמרינן בסופה דשמעתא הילכתא . . .
- בכהנת ומותר בממזרת מותר בכהנת לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין⁵ . . .
- בממזרת כר יוסי והנקבות אין להן תקנה ולא לבניהן כלל אבל הזכרים יש להן . . .
- 25 כר טרפון דתן ר טרפון אומ יכולין ממזרין לסהר ביצר ממזר נשא שפחה . . .
- עבד שחררו רבו נמצא בר חורין ר אלעזר אומ הרי זה עבד וממזר והואמרינן . . .
- איבעיא להו ר טרפון לכתחילה או דיעבד קא שמע אמרו לו לר טרפון טהרת את . . .
- ואת הנקבות לא טהרת ואי אמרת לכתחילה קא אמ ממזרת נמי נסב לעבדא עב . . .
- לו חיים ומסקנא בשמעתא שמע מינה טרפון לכתחילה קאאמ . . . שמע מינה . . .
- 30 לן הלכה כר טרפון דאמ אמ רבי יהודה אמ שמואל הלכה כר טרפון⁶ . . .
- ולגב . . . שמפליג בספינה קודם הפסח והגיע הפסח והוא בספינה ואין דרכן של . . .

¹ *Jebamoth*, 49 a.² See *Kiddushin*, 66 b.³ *Jebamoth*, 14 a.⁴ See *Jebamoth*, 68 b, and *Kiddushin*, 69 a.⁵ *Kiddushin*, 72 b and 73 a.⁶ *Kiddushin*, 69 a.

- הספינה להדליק בה אש ואינו יכול להתעסק בעסקי הפסח מאי תקנתיה לא נ . . . .
השאלה באי זה דבר צריך לאש לעסקי הפסח אי מעולם ביעור חמץ קיימא לן . . . .
אינו בשריפה בלבד אלא בכל דבר שמתבער בו ואף על גב דתנן ר' יהודה . . . .
35 ביעור חמץ אין בשריפה קיימא לן דלית הילכתא כר' יהודה אלא כרבנן בו מ . . . .
אומ' אין ביעור חמץ אל א בשריפה והדין נותן ומה נותר שאינו בבל יראה ובל . . . .
שריפה חמץ שישנו בבל יראה ובל ימצא אינו דין שטעון שריפה אמרו . . . . בל דל . . . .
תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשרפו והא יושב וזכר ו . . . .
תשבתו ש . . . . מבתיכם בכל דבר שיכול להשבתו כ . . . . נן וחכ' אומ' מפרך וזור . . . .
40 מטיל לים והלכה כחכמים וישראל זה שהוא בספינה והגיע זמן ביעור חמץ ואין . . . .
אש לשרוף חמץ שבידו א . . . . טים הם שנשרו במים ויש בהן איסור חמץ כי מש . . . .
לים וזה הוא . . . . בעורן ואם ל . . . . דרך בלא פירור וזה הוא ביעור ר' דאמרינן א . . . .
מפרך וזורא לרוח מפרך . . . . לים או דילמא מפרך וזורא לרוח אבל ל . . . .
ותנן נמי . . . . דה זרה ר' יוסי אומ' שוחק וזורא לרוח או מטיל לים . . . .
45 וזורא לשוחק שוחק ומטיל לים או דילמא שורה וזורא לרוח אבל לים מטיל . . . .
מסתברא עבודה זרה דלים חמלה לא בעיא שחיקה חמץ לשאר נהרות בעינ . . . .
ליה רב יוסף אדרבה איפכא מסתברא עבודה זרה דלא מאוסה בעיא שחיקה . . . .
דמאים לא בעי פירור תניא כותיה ו . . . . תניה כותיה דרב יוסף . . . . כותי . . . .
מהלך במדבר מפרך וזורא לרוח . . . . לך בספינה מרר ומטיל לים . . . .
50 ואף היה מהלך במדבר שוחק וזורא לרוח היה מהלך בספינה שוחק ו . . . .
קשיא לרבה פירור קשיא לרב יוסף שחיקה לרבה לא קשיא הא לים מטיל . . . .
נהרות פירור לרב יוסף לא קשיא הא בחימי הא בנהמא שמעי . . . .
בהו איסור חמץ לא מיבעי ליה למשרינהו למיא עד דכתישא . . . .
פת כיון דכי שאדי ליה במיא מנפשיה מיפריר לא צריך לפרר . . . .
55 אש סאני ליה למיפיק ידי ביעור ואי משום מצה הלית ליה אש ל . . . .
למיפק בה ידי חובתיה לנב מצוה וראי לא נאפיק ידי חובתיה אלא בשנה . . . .
לחם ולא מיקרי לחם אלא עד דאפי ליה בין בתנורין בין עפרא ו . . . .
לחם ונאפיק בה ידי חובתיה הולכך האי בר ישראל דמפרש בסינה . . . .
ומסתפי דילמא מאטי פסחא והוא בנוה ולא יכול למיפק . . . . בספינתא . . . . א . . . .
60 למיעבר . . . . ה בשימור ובמים שלנו ושלשו נשים וש . . . . מה שהזהירו חכ' ב . . . .
מצ . . . . ק . . . . עול לגוה דספינה . . . . על . . . . ב . . . . מן המוכתר למוכלה בש . . . .
כשהוא חמה כדאשכחן בל . . . . ותנינן נם גדול ה . . . .
שסילוקו כסידורו כרצ' לש . . . . א לחם חום² מצוה . . . .

¹ Pesachim, 21 a, 27 b, and 28 a.

² See Minachoth, 96 b. Cf. also Jer. Pesachim, 29 b, regarding יסנה.

- הבא כיון שאי איפשר לו לל . . . . . עתה ילוש מקודם לכן ו . . . . .
- 65 דאי מאטי פיסחא עד דהוא ב . . . . . ק עלי . . . . . שקביה . . . . . ח . . . . .
- לן מצה בומן הזה חובה מן התורה דכת בערב תאכלו מצות הכתוב כבש . . . . .
- ואילא עבד הכי פושע הוא ואין לו תקנה בדבר אחר לגבי מצה . . . . .
- ולגבי המהלך בנילוס נהר בספינה ובאתה שבת והוא בספינה . . . . .
- לצאת מן הספינה לישוב או יהלוק בדרך הלכו . א . . . . . למקום קרוב . . . . .
- 70 ללך שאיפשר לו ללך ביומו יכול להכנס בספינה ואפילו בערב שבת ופ . . . . .
- להגיע לאותו מקום ביומו ורוצה ללך למקום רחוק אסור לו ליכנס בספינה . . . . .
- משלשה ימים קודם לשבת דתנינא אין מפלגין בספינה פחות משלשה ימי . . . . .
- לשבת ואם נכנס בספינה שלשה ימים קודם לשבת או אם הולך למקום קר . . . . .
- מ . . . . . שבת ובאתה שבת עליו והוא בתוך הספינה אינו זקוק לצאת . . . . .
- 75 . . . . . בדרך הילוכו דתנינא ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת רנ . . . . .
- . . . . . שמעון בן גמליאל אומ' אינו צריך¹.
- וראובן ישיצא ממדינתו והניח אשתו בחצרו ונפטרה אשתו ונשתייר הת . . . . .
- דודן ורצה השלטון ליטלה לומר שהיא נכסי הפקר שאין להם בעלים ועמה . . . . .
- ונ . . . . . דין ואמר להם אם אציל חצר זו אטול חציה ואמרו לו הן ופיים ע . . . . .
- 80 שלטון והניח החצר בחזקתה לאחר זמן בא ראובן בעל החצר וירד בחצרו . . . . .
- שמעון שחציה . . . . . הצלתיה מידי השלטון ועל דעת כן הצלתיה אומ' . . . . .
- איני יודע מדבר זה כלום חצרי שלי היא וכל העיניין שה . . . . .
- . . . . . שתי . . . . . עתי שהדין עם ראובן מכמה טעמים אחד שה . . . . .
- . . . . . ארא בעלמ' . . . . . הוא דאמ' ואיפשר שהיה חוזר בו ולא ה . . . . .
- 85 . . . . . לא מ . . . . . שמ . . . . . ול מיד אנש . . . . . לא הציל מיד הנס שה . . . . .
- . . . . . בן לומד לו אפילו ירד בה השלטון ה . . . . . אני בא וי . . . . .
- . . . . . בה . . . . . א . . . . . לשתי נכסי הפקר וכשהייתי אני בא ועומ . . . . .
- . . . . . ומקום מפניו בעדים שהיא חצר . . . . . היה מחזירה לי וק . . . . .
- . . . . . הבעלים להציל ובא אחר והציל לא עבד ולא מידי ועוד ש . . . . . פ . . . . .
- 90 . . . . . מוכחא מילתא שלא היה ראובן יכול להציל . . . . . נ שלא . . . . .
- . . . . . לא ידע אם ירד בה השלטון אם לאו ולא נתיאש ממ' שלא . . . . .
- . . . . . שמעון והציל ה . . . . . היה זוכה קה ב . . . . . ענת מציל מ . . . . .
- . . . . . הלם . . . . . מן אם נתיאשו הבעלים הרי הן ש . . . . .
- . . . . . הלא ידע . . . . . אות נים . . . . . אילא . . . . .

¹ Shabbath, 19 a. Cf. Teshuboth Hageonim (ed. Lyck), no. 61, and Responsa of Maimonides (ed. Leipzig), I, §§ 154-156.

LATEST ADDITIONS.

XLVIII.

MS. Adler, paper, one leaf, size 20.5 × 16.5 cm., written in an early cursive hand and representing, as far as I can judge, another fresh fragment of R. Saadyah's controversial letters against Ben Meir. The text seems to be corrupt in places. The following lines were supplied to me by Mr. E. N. Adler, which he copied from an ancient list of books in his possession:—

ונוז פיה באב מן כתאב אלמדכל ותפסיר אבות מלאכות וארבעה
 שערים לרבנו סער[רה]
 ונוז פיה וגובאל צלאה לרבנו סעדיה ומתנות כהונה
 ונוז פיה שער עבראני ונוז פילש הגדאת ופיה מ[ט]אל לרבנו סעדיה ו'ל
 5 ונוז דראשאת מונלד בר'ק ונוז חזאנה ונוז חזאנה מיצ'א ופיה ד' שערים

Possibly the כתאב אלמדכל is identical with the רבי התלמוד attributed to the Gaon (see Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, IV, p. 156). About the מתנות כהונה cf. above, Fragment XXVII.

(recto)

ושירין¹ ואם נולד לאחר מכן שלימין אחת מה שקבעו חכמ' כל² תש . .
 שיש בו עיבור ונולד קודם תצא חלקין משעה התשיעית ביו ששי
 חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין: וגם כתב ואם אין בה עיבור
 ולא בשנה הבאה ונולד קודם תתרמט משעה ראשונה
 5 בלילי ששי חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין תמורת משקבעו
 חכמים אם אין בה עיבור ולא בשנה הבאה ונולד קודם תח' חלקין
 משעה ראשונה בלילי ששי חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין:
 וגם כתב ואם יהיה השנה הבאה עיבור ונולד קודם תתרמ' חלקין
 משעה עשירית בלילי ששי חסירין ואם נולד לאחר מיכן שלימין
 10 ועוד כתב שער שני כל תשרי שיש בו עיבור ונולד קודם רנז חלקין
 משעה ראשונה ביום רביעי חסירין ואם נולד לאחר מכן שלימין

¹ Very faded, and might also read חסירין.

² The *Lamed* is doubtful. It may also be a *Kaph*.

תחת משקבעו חכ כל (?) תשרי שיש בו עיבור ונולד קודם תִּצְאָה
 חלקין משעת י' בלילי רביעי חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין
 וגם כתב ואם אין בו עיבור ונולד קודם תִּתְּמָה חלקין משעה עשירית
 בלילי חמישי כסדרן ואם נולד לאחר מיכן שלימין תמורת משקבעו
 חכ ואם אין בו עיבור ונולד קודם י' חלקין משעה עשירית בלילי
 חמישי כסדרן ואם נולד לאחר מיכן שלימין: ועוד כתב בשערים
 הללו כל תשרי שיש בו עיבור ונולד קודם נב חלקין משעה עשירית
 ביום אחד בשבת חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין תחת משקבעו
 חכ כל תשרי שיש בו עיבור ונולד קודם תִּצְאָה חלקין משעה תשיעית
 ביום אחד בשבת חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין וגם כתב ואם
 אין בה עיבור ונולד קודם תִּתְּמָה חלקין משעה עשירית בלילי אחד
 בשבת חסרין ואם נולד יתיר על כן שלמין: תמורת משקבעו חכ
 כל תשרי שאין בו עיבור ונולד קודם י' חלקין משעה עשירית בלילי
 אחד בשבת חסרין ואם נולד לאחר מיכן שלימין: ועוד כתב כל תשרי
 שיש בו עיבור ונולד קודם אֲמָרָה משעה שביעית ביום שב (?)
 אחוז שלישי וכסדרן תוספת על מה שקבעו חכ כל תשרי שיש בו עיבור
 ונולד קודם שעה שביעית ביום שלישי אחוז שלישי וכסדרן וגם כתב ואם
 אין בו עיבור קודם תִּתְּמָה משעה עשירית בלילי שלישי אחוז שלישי
 וכסדרן יתיר על כן הצה (?)¹ דחה אותו ליום חמישי אחוז חמישי וכסדרן
 וגם כתב ואם אין בה עיבור ונולד קודם תִּתְּמָה משעה עשירית
 בלילי שלישי אחוז שלישי וכסדרן יתיר על כן דחה אֲתוֹ ליום חמישי
 אחוז חמישי וכסדרן חילופי משקבעו חכ ואם אין בה עיבור
 ונולד קודם י' חלקין משעה עשירית בלילי שלישי אחוז שלישי

(verso)

וכסדרן יתיר על כן דחה אותו ליום חמישי אחוז חמישי וכסדרן ועוד כתב
 ואם היה בשנה שעברה עיבור ונולד אחר קנ חלקין משעה חמישית
 ביום שני דחה אותו ליום שלישי אחוז שלישי וכסדרן עשה כל אלה לספֹּת
 על טעותו כדי שיהא הגבול . . שנת רל"ז עד רנ"ז משעה ראשונה ביום
 רביעי חסרין ומולדה הרי הוא תִּתְּקַלֵּב משעת י' בלילי רביעי ויאמר הרי
 משפטיו לרדיוות (?)² חסרין וכן יהיה הגבול בשנת רל"ד עד תִּתְּמָה משעה
 עשירית בלילי שלישי לא דחה ומולדה הרי הוא תִּתְּמָה משעה עשירית

¹ Writing faded; but it looks as if a line was drawn through the word
 as a sign that it has to be cancelled.

² Perhaps it reads לדחיוה.

בלילי שלישי ויאמר עד (?) אין לא (?) הגיע (?) למקום הרחיה אף בשנת ר"ל א אשר יאמר
 חרי לא נוסף אמרת חלקין עד שש שעות ויחר לנו הרבה מאד על אשר נעשה
 10 האלה יתיר מן הראש שש¹ הקל הראשון והאחרון הכביד כי לא ריו שטעה
 בשלש שנים הללו וגרם למקצת ישראל אשר סביבותם לחלל את המועדות
 האלה אלא בקש לטעת דברי טעות בתוך בני יש לחלל את המועדים הבאים
 ולהוסיף על חטא פשע להכשיל רבים בתורה ולטעת בעם מוקש אשר
 לא ימיש פרייו ובכן צוינו ונאספו הראשים והאלופים והחכמים והתלמידים
 15 ונועצנו מה לעשות למכשול הגדול הזה אשר הביאו בן מאיר להעמיד
 עצתו ויאמרו לא נוכל לבקר את כל הנסחים אשר כתב בן מאיר על
 זאת אל המקומות ועוד אפשר כי ננסחו אנרותיו בתוך העם אבל ראוי
 לכתוב את הספר הזה להיותו לזכרון בתוך כל יש להודיעם את מעשה
 בן מאיר הזה מתחילה ועד סוף ולהסירם ולהזהירם ולצוות אותם כי כל
 20 הטופס וכותב ונסח אשר ימצאוהו בקרב העם וכתוב בה שעה נב חלקין
 במקום תצא או תחמה במקום רד או תרמכו² במקום תח או שעה רזו
 במקום תרצה או שעה קז במקום תקצט³ לא יסמכו עליהן ולא ישניחו
 בהן כז בן מאיר בדא מלכו בעת הזאת ולא מפי הראשונים אבל ה (?)
 ארבעה שערים האמת אשר חמה מצוים בתוך כל בני ישראל אשר
 25 בכל המדינות מסורות שער ראשון תצא תח ורד ומסרות שער
 שני תרצה ורד ומסרות שער שלישי שש שעות ורד ומסרות
 שער רביעי תצא ורד ותקפם כאשר מסרו לנו רבותינו
 בהלכה למעשה ולא בהלכה למעשה בלבד למדונו את המסרות
 האלה אלא אף מן התלמוד יש להן עיקר כי כן לימדונו רבותינו
 30 אמ שמואל יכלנא לתקונהנה לכולהנולה א ליה אבה דר שמלאי
 לשמואל ידע מר הא מילתא דתנא בסוף⁴ העיבור נולד קודם חצות
 או אחר חצות אמ ליה לא אמ ליה ומדהא לא ידע מר⁵ ומפרשי
 רבנן מאי ננהי מילי אחרניאתא רד ותח תצא ותרצה ותקפם

¹ Very faded ; perhaps it reads הראשון, cf. Isa. ix. 23.

² No dots on the *Kaph* and the *Waw*. The *Kaph* is altogether doubtful, and may perhaps be taken for *Teth* (ט).

³ The *Nun* is doubtful. It may also read *Pe* (פ). ⁴ בסור Read.

⁵ See *Rosh Hashana*, 20 b, and cf. the commentary of R. Channanel on the margin (of the Wilna edition). See also *Revue des Études Juives*, XLII, p. 194 sq.

XLIX.

Fragment T-S. 12. 731, paper, one leaf, size 21 x 14 cm., written in Arabic characters, except the few words forming the title and written in square. It represents the remainder of a treatise by R. Saadya Gaon, on the laws of ¹טריפות. To this fragment Dr. Hirschfeld drew my attention. I am also indebted to him for the collation with the MSS. of all the Arabic pieces contained in this article.

(recto)

العله الميبسة للحرارة الخارده التي للحمى
فقد اسعسنا بالرّيه عن طلب

ما فى هذه الجمه... و... ت وهذا
محصر فى ا[ل]טרפו[ت] قال ربيנו سعديا
5 ا. ل. فيومي روح [ت] تنيחנו بعقد فى الرّيه
..... ا. ل. اسيا وهى تعدد اذانها ودوران
الرح فيها وتعلقها وبلونها ونورمها
فاما اذانها فان عددهم الطمعية حمسه
بله من الجانب الايمن واسن من الجانب الايسر
10 فان بعض الجانب الايمن وكانت الورده صفعا
حسبتها كانت حلالا وآلا ورا
..... حد للالا.....

(verso)

فى صف الادان فهى حلال .....²
وان كانت الزيادة حلف الادان مهى حرام
وان وحدنا ادن منقسمه فى المنظر
كانها واحده اواسن... فى موضع
5 الانقسام و نفخنا الرّيه فان حرح الرح

¹ See above, Fragment XXVII, text, l. 10, text recto, ll. 5-10.

² Writing at end of line faded away.

من نم حسبنها واحدة وآلا حسبنها
 اسن واما الدوران اعى دوران
 الرح فيها اعنى فى الرية فانه ان سعى فيها
 موضع لم ددو الرح فيه فسعى ان بمرسن
 10 داليد فان حال ذلك فيه انسا وآلا هـ
 الما فى ق... الرية و نفخ فان حال ذلك
 . . . . .

L.

Fragment T-S. 12. 730, paper, two leaves, size 15 × 12 cm., and written in an old square hand. It represents a sort of diary of a Rabbi travelling to Babylon. It is not impossible that we have in it the remainder of a work by R. Saadyah, who is known to have visited the Holy Land whence he probably emigrated to Babylon¹; whilst the imitating of the Biblical style and the providing of the texts with vowel-points and accents was a favourite way of composition with the Gaon². Such evidence, however, is too slight to be decisive.

(1 recto)

בינו ובין ישועת . . . ועתה השקפה ממעון
 קדשך ומנא לתורת . . . ידים הנזונה:
 לא-למען . . . בי אם-לשמך
 הנדול אשר נקרא עליו ונ . . . רחוק הקדוש
 5 אשר נתתה לנוי בך-אתה בחנת לבך ותדע
 חקרתני ותמצא בי . . . . .
 . . . . . עלבן שם . . . . .
 את-פניו ללכת . . . צה כנען וארצה . . .
 . . . . . בי שמע בי . . . . .
 10 לגי . . . . .
 . : ועתה אתה אדני ילי מעירי הוצאתני

¹ See *J. Q. R.*, XIV, p. 7.² See Harkavy, *Sepher Haggalui*, pp. 150 and 162.

(1 verso)

אֶל־חֶפְצִי תוֹבִילֵנִי וּלְשָׁלוֹם . . . לִבִּית אָבִי תִשְׁיבֵנִי :
 וְאֶל־תִּשְׁיבֵנִי ר . ל . . . . . יְדִי בִיבְצֹל רִחְמִיךָ אֲנִי
 חוֹסֶה הַצְלִיחָה . . . . . אָנֹכִי הוֹלֵךְ
 עָלֶיהָ וְהַצִּילֵנִי מִן הָאוֹיֵב וְאוֹרֵב . . . . . הַדֶּרֶךְ וְסֶדֶק
 5 בְּלִצְרֹנִי בְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם : וְהִנֵּה שְׂאֵלֹתִי
 וּבִקְשָׁתִי וְהַשִּׁיגֵנִי כָל־תּוֹ . . . פִּי לִמְעַן יִבְלָמוּ . . . וְאוֹיְבֵי
 זִקְקָה . . . . . פָּנִי שׁוֹטְנִי וְאֶל־אֲמָרוֹ בְּלִבָּם הָאֵחַ
 . . . . . פְּנֵה אֶל־חֹשְׁקֵי . . . . . תַּפֵּן אֶל־קִשְׁיִי בִּי
 בְּחֶסֶדְךָ בְּטַחְתִּי אֶל־תֵּב . . . . . נִי כָל־יָמֵי פָנֹה בְּבִטְחוֹנִי
 10 עָלֶיךָ מַעֲרִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה : הַעֲיִרָה וְהִקְיָצָה
 יְיָ וְשָׁמַע אֶת כָּל־דְּבָרֵי עַבְדְּךָ וְהִטָּה אָזְנוֹ
 אֶל־תַּחֲנוּנָיו וְאֶל־אֲמָרוֹ אוֹיְבָיו וַיִּדְּנֵה רָמָה וְאַתָּה
 יִדְעָתָ אֶת־עַבְדְּךָ יְיָ אֱלֹהִים : וְעָתָה אַתָּה

(2 recto)

כִּי־נָעַר אַתָּה לֹא תִדַּע צָאֵת וְגֹאֵל בִּי
 בֶן עֲשָׂרִים . . . . . וְהִי־כִפְרָא אֱלֹהִים
 יוֹם . . . . . וְאֶצֵּם בּוֹ
 . . . . . עַ מַּעֲרִינָה
 5 . . . . . נָה יָמִים וְיַחֲנֶה בְּאַרְבֵּל : וַיִּסַּע
 מֵאַרְבֵּל מִחֶלֶד (?) יָמִים שָׁנִים וַיַּחֲנֶה בְּאַשּׁוּר :
 וַיְהִי כְּבֹאוֹ אֲשׁוּר . . . . . אֶל־הָ . . . . . בֶּן
 לְשָׁבוֹר לְנָצִיבִי . . . . . צִיל וַיֵּרָא וְהִנֵּה
 אֲרוּחַת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה לְקִרְאָתוֹ ו . . . קָרַב
 10 . . . יָהֵם וַיִּשְׁאַל־לָמוּ לְשָׁלוֹם : וַיֹּאמֶר לָהֶם
 אַחֵי מֵאֵן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מִצּוּבָה בָּאֵנוּ :
 וַיֹּאמֶר לָהֶם מֶה הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר בָּאתֶם עָלֶיךָ
 וַיִּסְפְּדוּלוּ אֶת כָּל־הַמוֹצָאוֹת אוֹתָם : וַיֹּאמְרוּ

(2 verso)

לו אַנְשִׁים רַבִּים מֵתוּ בְּדֶרֶךְ מְרֹב הַשָּׁלָל
 וְחֻקַּת הַצָּנָה . . . . . חֲרָף הָיָה:
 וּבִשְׁמֵעוּ הַ . . . . . תֵּ
 וַיֵּשֶׁב בְּאַשּׁוּר . . . . . מ
 5 בּוֹשֵׁשׁ מִמֶּנּוּ בְּמַגְלַת־סֵפֶר . . . . .
 רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ וְלִפְתָּוֶר הַדְּבָר הַזֶּה הַחֲקִיק
 בְּתַלְמוּד אֵי . . . . . אֶחָד־חֵייה נָם בֶּן אַחוֹתוֹ
 וַיֵּשֶׁב לָמוֹ בְּמִ . . . . . בִּי תוֹלְדוֹת רַבֵּינוּ
 הַקָּדוֹשׁ עַד־שְׁפָטִיהוּ בְּנֶאֱבִיטֵל מִזֶּרַע
 10 הַלֵּל וְאַלֶּה תוֹלְדוֹתָיו יְהוּדָה בֶּן־שִׁמְעוֹן
 בֶּן־נְמִלְיָאֵל בֶּן־שִׁמְעוֹן בֶּן־נְמִלְיָאֵל בֶּן־שִׁמְעוֹן
 בְּנֵהֶלֶל: וְכַפְתָּרוֹן רַב בֶּן־אַחִירִיתִיָּה נָם
 בֶּן־אַחִיתָו הַיָּשִׁיב לָהֶם הַפֶּשֶׁל הַזֶּה: יַעֲקֹב י

LI.

Fragment T-S. 8 K 12, paper, one leaf, size 18 × 12.5 cm., written in square letters with a strong turn to cursive, and representing what may perhaps be described as a sort of history of post-Biblical literature. The authorities mentioned in it are Jose b. Jose of blessed memory², Yanai³, Eleazar (*Kalir*)⁴, the Head of the School (R. Saadyah)⁵, and Ben Sira and Ben Irai⁶. Professor Bacher, of Budapesth, who kindly supplied me with a rendering of this piece, also drew my attention to the Agron (ed. Harkavy), p. 56, where R. Saadyah gives a somewhat similar list of *Paitanim*. I hope that this great scholar will give us soon a translation of this important document and accompany it with the necessary comments. For the

¹ Cf. *Tesuboth Haggeonim*, ed. Harkavy, p. 176 sq.

² Recto, l. 15. Cf. Zunz, *Literaturgeschichte der synagogalen Poesie*, p. 26 sq.

³ Verso, l. 4.

⁴ Ibid., l. 7.

⁵ Ibid., l. 17.

⁶ Ibid., l. 20.

services already done I express to him herewith my very best thanks.

(recto)

ונאמצה ופי דלך יקול אלולי הון הוחלת • לדבריהם וג
 פבהא איצאה אלסביל אלתי יצאב מנהא צחיה •
 אלחנה ואלברהאן פי כל מא אשכל או טלב עלמה
 ובהא עלם אלמנהול ואסתדל עלי אלכפי וגמע
 5 בין אלמתפרק ואלאכתלאף ופי דלך יקול אלחכים
 להקשיב לחכמה אזניך וגו כי אם לבינה תקרא •
 אם תבקשנה בכסף וגו אז תבין יראת יי וגו
 פטובי למן ופק וגור דלך וכך אשרי אדם
 מצא חכמה וגו ואלקסם אלב הו אלמנתור [ו] אלמנטום
 10 והרא מן אפצל מן אלקסם אלאול לאנה מחתאנ
 אלי קוה אלחמיין וזיאדה דכא והו איצא ינקסם
 ו אקסאם יפעל בעצהא בעצה אלאול הו
 אלאקואל אלדי יקאל להא בלנה אלערב אלכטב
 והו תנאנס אלמנתור לאנהא מעמולה אביאתא
 15 ולבנהא גיר מקפאה ודלך מתל קול יוסי בן
 יוסי (?) ז'ל מתל אהללה אלהי אשירה עזו וגו
 ואלקסם אלב הו אלדי יסמונה בלנה אלערב
 אלהו והו מא וגד פי אלמקרא מקפא וליס הו
 שער בקו לא תסלה בכתם אופיר בשוהם
 20 יקר וספיר • • • ואיצא קו האנכי לאדם שיחי
 ואם מדוע לא תקצר רוחי • ואיצא קו ממעי

(verso)

אמי הזכיר שמי • ואל קסם אל ז והו אלסגע
 פהו מנטם וקפא מתאלף אלאואכר ולכן
 אלערוץ ינאל בעצה ויקצר בעצה ענה ודאך
 מתל קול ינאי אלמערופ • ואלקסם אלדי הו
 5 אלשער אלמסמי פיוט והו אלמנטום אלמקפא
 אלדי יצבטה ויקדרה אלערוץ אלדי הו מיואן
 אלשער ודאך מתל קול אלעזר לן אף ברי
 לנברת הגשם וברעתו לנבורת טל ויקאל אן

אמתחאנה באלרוק נטיר קולה הלא און מלין
 10 תבחן וחיך אכל יטעם לו · ומעני דלך אתצאל
 מעאני אלאביאת לתכון גיר מנפאצלה פאן
 אנפצלת תצלע אלקול ואנפסד · ואלקסם אלה
 הו אלמנסוג אלמשגר צפתה אנה יכתב ז פואסיק
 או מא שא מנהא ומן מעהא מתסאווה
 15 אלאלפאט ונתנסג באלכלאם ואלשער פי מא יראד
 והרא אלקסם צעב נאמין מנהא גרא וקו
 אלף ראם אלמתיבה אקואלא מנהא וגירה
 מן אלעלמא · ואל קסם אלו הו אלתאליף
 פואסיק וק · · · · · פתכון אראבא ואעתבאראת
 20 כמא אלף בן סירא ובן עיראי וגירהמא ·
 ואלקסם אלו תאליף אלכלאם פי תפסיר ·

LII.

Fragment T-S. 8 G 2, paper, quire of two leaves of which the middle pages are missing, size 18 x 13 cm. The contents of the first leaf agree more or less with a portion of responsum No. 1 of the תשובות הגאונים (ed. Lyck), attributed to R. Hai Gaon, and refuting certain opinions of R. Saadyah with regard to the calendar. The contents of the second leaf seem to bear on the same subject, but I am unable to express any opinion with regard to the authorship.

(Leaf 1 recto)

יפרש לנו אדונני מה זה הספק שנסתפק לרבי
 זירא ואמר זירא כואתיה מסתברא כי
 מאחד שסוד העיבור בידיהם אי זה
 ספק נשאר כי כל אלו הספיקות שיאמר
 5 בכל מקום בשני ימים טובים הרבה
 מחזקים עלינו בהם המינים דבריהם
 ונרצה מאדונינו שיסוד כל תואנה שתעמד

בהם כמו שהירחיב בחכמתו בתשובת
 התקיעות והוסרו התואנות בדבריו כי
 10 רבינו סעדיה זל אמ בפירושו כאין
 ספיק מעיקרא אלא הקב"ה צוה את
 משה עבדו והוא אמ לישראל כי כשיהיו
 בארץ יהיה להם יום אחד ובחוצה לארץ
 שני ימים וכן היה מעולם כל ישראל עושין
 15 בלא ספק על העיבור ועל החשבון עד
 שיצאו המינים ובקשו החכמים להראות
 כי ראית הירח והחשבון אחד והיו עושין^{הוא}
 כל אותן הדברים שעשה רבן גמליאל

(Leaf i verso)

בטבלה ועשו השלוחים וכול ולאחר כך חזרו
 לעמוד על עיקרם כשאמר הקב"ה למשה
 שיהו בארץ יום ובחוצה לארץ שני ימים
 ואמר אדונינו בתשובותיו המפוארות
 5 לאנשי קאבס כי גזרה מימות הנביאים
 הראשונים וכן הנהיגו הנביאים הראשונים
 את ישראל מתחלת הגלות שעושין ימים
 טובים בחוצה שני ימים ויום הכפורים יום
 אחד וסמך אותו על המנהג נאמר גזרה
 10 והיאך יבא מנהג בתוספת על מה
 שכתוב בתורה כי בכתוב שבעת ימים
 תאכל מצות בסכות תשבו שבעה
 ימים ויבא המנהג ה' ואנו מוציאים
 כי לא יהיה מנהג התוספת על כתוב
 15 אלא שיאמרו חכמי אותו על דרך חיווך
 ויאמרו גזרה מדרבנן אבל במועדים
 שיבואו בכל שנה יאמר הכתוב שבעה
 ויאמרו כי בא במנהג שמנה ועוד יום
 . . . . .

(Leaf 2 recto)

ואתפקו עלי אלעמל בה פי קביעת אלמועדים
 אשר יקראו אותם מקראי קודש ופי
 גיראה כאן ואנבא מרצ'א וונב עלי
 יכאלפה בזרון אלקתל כמא נץ פי פצל כי
 5 יפלא ממך דבר ויזיר דלך וצוחא קולה
 אשר נשיא יחטא וקולה ואם כל עדת
 ישראל פנזו עליהם אלסתו לא אלכטא ו
 אלעתר ולדאך קאלת אלאשה חכמה
 ללישוד דוד עליה אלסל והנה קמה כל
 10 המשפחה וג' פלמא קבל דלך וחלף
 חגנת ואעתרצת בקולהא ולמה
 חשבתה כזאת על עם יי ומעלים
 אן אלאמה אול מא נולית אלנלוה אלאולי אלי
 אלבלאר אלבעירה כאנו ראניין סרעה
 אלעיד וואחקין בבקא אלבית אלשריף
 15 אן תאלה לא יתנייר ויקולון היכל יי
 היכל יי וקאל ען גיראה לא האמינו מלאכי
 ארץ כל יושבי תבל וג' ומנהם גלוה יכניה

(Leaf 2 verso)

אלמקול פיהם ושמתי עיני עליהם לטובה
 והשיבותים אל הארץ הזאת ובניתים
 ולא אהרום ונטעתים ולא אתוש ובאנו
 אספין מתחסרין מן תעדר אלחנ ועמל
 5 אלקראבין וגיראה מן אלפראיין ולטף
 סבחאנה בהם ועגל ועדה ואף גם זאת
 בהיותם וג' וירא בצר להם וג' ויתן
 אותם לרחמים ווצף מא פעלה מן
 דלך בקולה כי שמוחם אלהים והשב
 10 את לב מלך אשור אליהם פאתפק
 ראיתם ואנמעו עלי אן ינעלו כל
 עיד מן אלמועדים אלתי פרצהא אללה
 עליהם על סוד העיבור והו אלדי

בידנא אלן נתן זמאעה בני ישראל
 15 נקלאען משה רבינו עליו השלום מפי
 הנבורה יומין פאלאול הו אלמפרוץ פי
 אלתורה ואלב הו אלדי אתפקו עלי אלתזאמה
 תעוצא ען פאית אלחז ואלקראבין כמא

LIII.

Fragment T-S. 8 H 8, paper, two leaves, size 18 x 13 cm., written in a square hand with a turn to cursive, and representing the remainder of a Hymnology to the ארבע פרשיות. The author is a certain Moses Hakkohen, and his emphasizing the prerogative of Palestine in fixing the calendar and the part the *Kohen* takes in it, makes it probable that he belonged to the party of Abiathar and his successors¹.

(Leaf 1 recto)

זה קודם הקדיש ואל יפסיק היוצר כי הוא אינו מצוה
 אלא אם צריך לאמר יאמר והוא זכרון מעניין הפרשה
 כאשר השיגה ידי העזרת הבורא וכל יוצר ויוצר
 הוא אלפבית מאלף ועד תיו ועוד אחרי אלפבית
 5 שמי ושם אבותי וכל בית ובית שלשה חרוזים והרביעי
 הוא פסוק מן התורה מן המקרא ויען כי עשיתי אותן

¹ Leaf 2 recto, l. 10, and verso, l. 1. In connexion with the reference to the study of the Tosephta in the text the following lines reproduced from a Sulzberger fragment collection will not be out of place:—

את אשר נעתק ואשר זכר להעתיק לו בריתא דר' אושעיא תמדהי על דבריו אם סבור
 הוא כי ימצא בני רבנן בריתא אחרת זולתי התוספתא המצוואה בירו אלי (אולי?) עלה בלבו דבר זה
 וכבר עלה בלב אחרים ככה וכאשר באתי אל מצרים חיפשו תלמידי דכמ(?) אשר במצרים התוספתא
 אשר היתה ביי ומצוואה כמות התוספתות אשר היתה בידם ונשתפתי בדבר זה עד אשר
 חזרתי עד דמשק ומצאתי שמה כמות ששה תוספתות הובאו מבבל ועיינתי בכלם והנם
 מנוסחה אחת הועתקו והמה מנוסחה אשר בידי ונראים הדברים כי כל התוספתאות המה
 מתוספתה דר' אושעיא דהא אמרינן בתחילת ארבעה אבות נויקין תני ר' אושעיא שלשה עשר
 אבות נויקין ובהני נוסחאות רישניחי בני רבנן משכחת בבנא קמא דתוספתא שלשה עשר
 On the other side:—

ואת האגרת לשיך אלגל שלא גזר נסים זכ 55 ולתחיה הנשצציה

ורעתי לבורא גם אני אליכם אישים אקרא ומהם
שלחנו גם בעכו לרעת ישראל הכשירים ^{הקדושים} את אשר
היה יי לנו ולא הוספנו ולא גרענו מן מצוות יי
10 הנאמרים ^{במשנה} בגמרא ובתוספתא או בירושלמי ומהם
בחבור ^{גם} 1 על כן שלחתי לכבודך רבנא יעקב הלוי
להראותו לחכמי הדור יודעי דת ודין שמא טעינו
והם ישיבו אלינו בעודנו חיים פן נהיה לבז אחרינו
ואם יוכשרו בעיני תרעתיים שמעתיים וסוכתיים
15 אלה אשר באו לראות פניכם נשלחה לכבודכם גם
את אחיהם כי מניינם כולם ששים חמה מלכים

(Leaf 1 verso)

יִצְרָר דְּפִרָה אֲדֻמָּה לְמִשְׁהָ הִכְתֵּן בְּרִי שְׁמִים (1)
וְיִדְבֵּר יי אֱלֹמֶשֶׁה וְאֵל אֲהֵרָן לְאַמֵּר*

אתם קחו לכם פרה *

מבת שלוש ואם זקנה כשרה *

5 להיות אפרה לכם לטהרה *

זאת חוקת התורה *

בקומה *

בתמימת אדמות כשרה ואם ננסה

אך לא יהיה לה חבורה או שומא *

בנומא *

ולא שתי שערות שחורות אולבנות

10 ויקחו אליך פרה אדומה תמימה *

כשרה *

נזר אלגדול ונורא * אשר אין בה מום

ואם נעשת בה מלאכה אסורה *

מצות

. . . . .

(Leaf 2 recto)

את ישראל * ונמשה המלאך * הגואל נגד כל קהל ישראל :

דמיו

חיים אתם הדביקים ביי אליכם * בהביטכם

הלבנה כזה בעיניכם * אשר היא תלויה על

1 Does this apply to Alfasi's Code?

שמיכם • החדש הזה לכם •
 5 'טהורים אתם בני ראשים • צוו לכל העם זקנים
 וישישים • כי כה אמר בורא קדושים •
 החדש הזה לכם ראש החדשים •
 'ידוע תדעו כי בו אוציאכם • מכור הברזל מארץ •
 אויביכם • לכן קדשוהו מכל חרשיכם • ראשון הוא לכם •
 10 'כהני יי יודעי בינה • מחשבין חשבוננו בכל עת ועונה •
 למען דעת חדוש הלבנה • ראשון הוא לכם לחדשי הלבנה •
 'לחדש הזה יהיה שעיר ורביב ובו אושיע עמו^{מאויביו} •
 מסביב • ואתם צוו את עם חביב • שמור^{אח} חדש האביב •
 'מסורה היא הלבנה בבית דין למודרה • וכאשר ידעו^ה •
 15 מצווים להגידה • ועליהם להוסיפה ולהעמידה •
 ושמרת את החקה האת^א למועדה •
 'נורא עלילות מהלך^ה מערכה מחדש • צווה מצוות לעם
 הקודש • והמועדים ילכו אחר • בהחדש
 אשר תקראו אותם מקרא קודש •

(Leaf 2 verso)

'סמוכים יושבי ארץ טהורה • הם יקדשו חדש
 ויקבעו שנה מעוברת • ויושבי גולה לא ינזרו בה
 נזירה • כי מציון תצא תורה •
 'עליכם להיות קוראים ושונים • חכמת כוכבים
 5 כמעשה אצטננינים • למען תדעו דברי העדים
 אם הם מכוונים • ויבא גוי צדיק שומר אמונים •
 'פסולי עדות וקרובים לא יעידו לחדשי השנים •
 משום לא יומתו אבות על בנים • ותקנו כשרים
 ידועים קלקלת^{אחרי} המינים • ואעירה לי עדים נאמנים •
 10 'צוו לעשית לעדים סעודה להאכילם • ומכניסין לראשונים
 לשמוע קולם • ולשְׁנִיִּים ראשי דברים לשואלם •
 לזכרון לבני ישראל עד עולם •
 'קראו כל העם מקודש הוא • אחרי כי נשיא קדשהו •
 ואם הם לא ראוהו • כי קדוש הוא •
 15 'ראו העדים החדש לברם • יחללו שבת אם דרך רחוקה

ומזונות יקחו בידם * ולחולים העדים ירכיבום וגם
 יצילום מצודם * אשר תקראו אותם במועדם :
 'שלוחים יוצאים בחרשים ששה * להודיע מה קבלו חכמי
 הררישה * ולא יתגוררו אנשי הקדושה *
 ויתנה משה עבד ייי ירושה :
 תמימה

20

LIV.

Fragment T-S. 16. 316, paper, a quire of two leaves, of which the middle sheets have gone, size 27 x 16 cm., and written in an ancient square hand. It represents the remainder of a commentary to Leviticus (I, 1 seq. and VII, 21 seq.) by Daniel b. Moses. It is inserted here on the assumption that this Daniel may be identical with the Daniel b. Moses Al Kumsi against whom R. Saadyah wrote a treatise, who is also known to have written a commentary to certain portions of the Bible¹.

(Leaf 1 recto)

פתרון חומש ויקרא ואחרי
 שפתר דניאל בן משה רוח
 ייי תניחנו
 עזריאל

(Leaf 1 verso)

ויקרא אל משה: אדם כי יקריב: דע כי למעלה כתוב ואת מזבח * * * * *
 שם פתח משכן אהל מועד ויעל ע א ה וא המנחה: ועור לא העלה ר * * * * *
 * * * על עליו נכתב מקדש: והוא מאוחר למען כי לא וכל להעלות עד אשר * * *
 קדש את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו ואת בגדיהם ואהרי
 5 בן העלה עולות ואיך הקריבו עולות בעוד לא נעשה שבעת ימי מלוואים
 כל יום פר חטאת ואיל המלאים: והלוא תראה כת בפרשת צו את אהרן:
 זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח אותו ובסוף הפרשת כת וישחט ויקח משה
 את הדם את המזבח: ואחריו כת ויקדשהו לכפר עליו: ואיך העלה משה
 יורק
 טרם קידוש המזבח: בזאת תדע כי הכת ויעל עליו נכתב מן קדם כי הקים

¹ See *J. Q. R.*, XIV. p. 209, and p. 247 משה בן דניאל שפתר חומש * * * פתרון חומש.

- 10 את המשכן והענן שכן עליו הוא כבוד יי ככת וכבוד יי מלא את המשכן:
ואחרי כן קרא אל משה וילמדוהו ערך קרבנות ככת ויקרא אל משה: ויי
אלהים קרא אל משה מאהל מועד כי כבודו באהל מועד: ככת וכבוד יי מ
אה מע: כי יקריב מכם: מכם כת כי אסור קרבנות גוים ככ ומיד בן נכר
לא תקריבו: ואשר תראה כתוב גם אתה תתן בידינו זבחים וע וע ליי
15 אלהינו: ואשר נתן כורש לישראל כל אלה מתנות מהם לישראל: ומישראל עולה
ליי ולא מן הגוים: לרצונו לפני יי: כי אם לא זכר תמים לא ירצה וגם יאמר
לרצונו: כי לרצונו יקריב לא למען עון אשר נתחייב בו ולא לנדר ולא לכל
מיני נגור: לא לואניב ולא לעלה: ויתר הקרבנות אשר למען אודות לא כת
לרצונו: את הפרד מדעתי הוא החלב: ויש מקום כי הוא כל בשרו הוא
20 גופו חוץ מן הראש: וקרבו וברעיו: כי ראש וקרב וברעים כל אחד נזכר
לברו לבר בשמו: והפרד נזכר לברו: על כן אמרתי כי הפרד הוא גוף ב .
וחלבו חוץ מן הזכרים בשם: וגם יאמרו כי הפרד הוא מוח דמאג: למ .
כי גם הראש נתח אתו לנתחיו לתפציל אלאעדאה: ומלק את ראשו: גם
עלה וגם חטאת צוה בלשון מליקה כי בריתת ראש שתיהן כאחד: ד . . . .
25 ראש העלה שלעוף נכרת ונבדל בפעם אחריו קטר ל . . . . .

(Leaf 2 recto)

- . . . . . ולא אדכול כי אם דלך: כי אם תביא
. . . . . פעמים: את המבושל בו בשר לא יצא ממנו דשנו דסמו
. . . . . אם תגרפהו תרלבוה היטיב בידך במים עד שיצא: וזה צוה ומורק
וישטף למען להוציא דשן הקדש מבלי נחשת לגרוף ממנו בידים
5 ובמים פן יגע בו חול: ומה יתרון לו להביא במים בלא מריקה וגריפה:
ואפתור זה במצות זב: עור העלה אשר הקריב לכהן לו יהיה: דע כי
כל אשר לא יגע במזבח הוא לא יקדש: ועור העלה לא נגע כי לא
הועלה כי נפשט טרם הועלה ולמה לא יכשר אם ימכרנו הכהן או יעבוד
בו: ואם נהיה קדש כדבריד הלא יכלו לעשות לכלי קדש: וברעתי
10 יוכל למכור כי הם לו: ואם בשבת לשרוף כבשר חטאת ומלואים
אשר בשבת: וכל מנחה אשר תאפה בתנור: במרחשת ובמחבת
נעשו הם לכהן המקריב: והסולת אשר בלולה אבתל בשמן ולא
נאפה: או היא חרבה ייביסה כמנחת חטאת אשר כת לא ישים
עליה שמן הם לכל הכהנים הזכרים ככל לכל בני אהרן תהיה איש
15 כאחיו: על חלת להם חמץ: להם חמץ זה לכהן: ולא להקטיר אחד
מכל קרבן מכל מיני זבח השלמים: על כן כת אם על תודה: ואם נדר

או נדבה: ביום קרבנו יאכל: יש יום אשר ציוי מערב עד ערב בשבתות ומועדים וחדשים וימי הטמאה וכל ימי המספר: וימי הקרבן לזבחי השלמים מן בקר ועד בקר כב ביום קרבנו יאכל: .. והוא עד בקר . . . . על כן כת לא יניח ממנו עד בקר: כי בלילה יאכל על (?) הלילה נספר: 20 מיום קרבנו והוא מיום שעבר כב ביום קרבנו יאכל: ובקר נספר לו מן יום מחר: על כן כת לא יניח ממנו עד בקר: כי הבקר לא נספר מן הלילה לקרבנות ולמן על כן כת גם למן ולקטו דבר יום ביומו: והוא למדת חפצם מן בקר ועד בקר: ועל נדר ונדבה כת ביום הקריבו . .

(Leaf 2 verso)

והוא מחר ליום זבחו: מה הוא הכת אחרי יום . . . . . הכת והנותר ממנו יאכל הוא יאכל בלילה הבא אחרי יום . . . . . הלילה הבא אחרי יום זבחו הוא מיום זבחו: האכל כן הלילה הבא א . . . . יום שני לנדר ונדבה: הוא מיום שיני ולמחרת הוא יום שלישי אסרל לאכול כ"כ אם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה . 5 וראה כי כאשר כת ביום קרבנו יאכל: והוא יאכל בליל שיני אחרי בקר לו משפט מות כב לא יניח ממנו עד בקר: כן נדר ונדבה יאכל ממחרת וליל שלישי עד בקר ולא יניח עד בקר יום שלישי: ואם יאכל ביום שלישי אחרי בקר לו משפט מות: כב ואם האכל יאכל ביום השלישי פנול הוא לא ירצה: ואכליו עונו ישא ונ והבשר אשר ינע בכל טמא לא יאכל: דע כי הכת בכל טמא לא על זבובים ונמלים ושרצים קטנים כת כי לא יפול עליהם שם טמא לנגיעה כי אם לאכילה וגם לאכילה נקרא שקץ ולא בשם טמא: נודע כי הכת אשר ינע בכל טמא מענהו בכל מטמא: ובזאת תדע כי כן הלא כת או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ 15 טמא: הלא תדע כי בזאת בקש חיה המטמא ובהמה המטמא שרץ המטמא בשמונה מיני שרצים ולא בזבובים שלא מטמאים הם: הלא תדע כי הכת או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם: לא אמר הנגע בזבוב מת ונעלם ממנו והוא טמא: כי אם אמר הנגע בשרץ מטמא ונעלם ממנו והוא טמא 20 ואשם: כן הכת והבשר אשר ינע בכל טמא פתורו בכל מטמא: והלא תראה כת למטה ונפש כי תגע בכל טמא ופתורו בכל מטמא: או בכל שקץ טמא והוא שרץ המטמא: הלא אמנם לא אמר כל הנגע בנפש . . ות יאכל מזבח השלמים מות יומת כן

LV.

Fragment T-S. 8 J 3, paper, one leaf, size 17 × 13 cm., written in a square hand with a turn to cursive, and representing the remainder of a letter written by a Gaon. Among others it contains also a reference to אברהם סגולת; probably identical with Abraham, who plays such a part in document XXXV¹.

(recto)

עד שירימו ידו מעליו ואם כן בשדות כל שכן
 בנשים שנתקדשו שיאניסו המקדש בשלטון שיגרשה
 אישה וישנא וישאנה ותמיהים אנו איך לא מיהו
 בידם החבירים ברבר הזה ומי התיר לנועדים
 5 בקידוש זה להיוועד גם כן בחונף וכל שכן דיין
 המורה להתיר ולוקח שוחד בכן אי לו לדור
 נתקע האים יצילינו ויצלכם ויציל כל יש' מעונש
 זה ואל יארע תקלה על ידינו ולא על ידכם וישים
 יראותו לנגד עינינו ואם לא נעשו כאילו אל יהי
 10 בליבכם עלינו תלונה כי כפי הנשמע לנו הוכחנו
 כתורותינו ועינינו לא ראה אלא כנשמע ואנו ואתם
 פטורים מכל עונש ולפי אהבתכם כתבנו
 וכן א' הכת טובה תוכחה מגולה מאהבה מסותרת
 וכן אמרו רבו זכ לב מניין לרואה דבר מגונה
 15 בחברו שחייב להוכיחו תל לו הוכיח תוכיח
 הוכח ולא קיבל מנ' שיחזור תל לו הוכיח תוכיח
 יכול אפילו פנין משרטי תל לו ולא תשא
 עליו חטא ומן דקאימה ביה לאוכחי ולא מוכיח
 מתפס בההוא עוון דא' מר כל שאפשר לו
 20 למחות באנשי ביתו ואינו ממחה נתפס על אנשי
 ביתו מאנשי עירו נתפס על אנשי עירו בכל
 העולם כולו נתפס על כל העולם כולו א' פפא

¹ See introduction to Fragment XXXV, and below, verso, l. 17.

(verso)

והני דבי ריש גלותא מתפסן אכולי עלמא א' ר' חנינא
 מאי קראה דכתי' יי במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו
 אם שרים חטאו זקנים מה חטאו אימא זקנים
 שלא מיחו בשרים כול שמע' תניא רבא אי זו היא
 5 דרך ישרה שיבור לו האדם יאהב את התוכחות
 שכל זמן שתוכחת בעולם נחת רוח באה לעולם
 טובה באה לעולם ברכה באה לעולם רעה
 מסתלקת מן העולם שנ' ולמוכיחים ינעם ועל תבא
 ברכת טוב למוכיח ולמקביל תוכחת ועוד שהיא
 10 מביאה לידי חיי העולם הבא שנ' ודרך חיים תוכחות
 מוסר' ¹ ישים אינו כוונתנו לשמו ולתורתו ויתן
 חלקינו עם המוכיחים לשם שמים והמוכיחים
 ומקבלי תוכחת ועם הנושעים ונותנים בתורתו
 ומדברים לו ללז ביראתו לכתבינו בספר זכרון
 15 לפנינו עם יראיו וחושבי שמו כאמור אז נדברו
 יראי יי איש אל רעיהו' ויזכור את אבירינו כג' קמ"ו
 אברהם סגולת הישיבה ותפארת עגולת הצדק
 ועזרת האמת הנחכם בכל תושיה וצנוע ביראת
 יי בזכרון כל טובה וכל מידת חסד אשר הנחוץ
 20 לזכות זו וקדם ומוחה ומוכיח בכל תוכיחים
 משובח ויעוטר בברכות טוב וחיים ושלוה
 כבודכם' הבירינו דייניכם' . . . סוחרים

¹ See *Arachin*, 17 a, *Shabbath*, 54 b, and *Tamid*, 28 a. Cf. also Alfasi, *Baba Mezia*, chap. II, 17 a, ed. Wilna.

S. SCHECHTER.